

૪૨૫૬

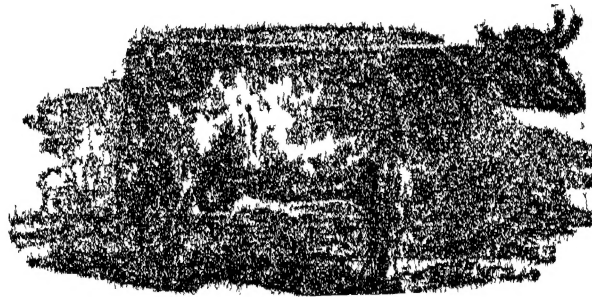
ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

જાણી પ્રાસદ કરનાર

J R PANDAY

પાંડે જેસીજ રતનચંદ

અમદાવાદ.

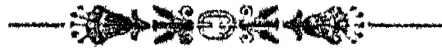

અમદાવાદ

મોટી મુલિયન બિનિયા પ્રેસમાં છાપેલું.

સન ૧૯૨૫.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના) નામ.
(કિ) ક્રિયાપદ

(સ) સર્વનામ.
(અ) અન્યથા.

(વી) વીશેષણ.
(કૃ) કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.
ભાગ (ના) કટકા.
આગસુ (વી) સુન્ત, અહીં
ડાલીઆ (વી) ડાઘવાળો
કાથેત્ર, (કૃતરાત્ર નામ)
પાત્રવાં (કિ) ઓળવું.
પન્વડવું.
મુગળા=મેકડૂ, અમળુલડ
રમતીઆળ (વી) જેનો
રમતમાં જીવ લેણો
તે નાદાન.
પરવડવું (કી) ઓળવું,
પાત્રવવું.
ઓરો (અ) આમ, આ-
ણીતરફ, અહીંઆં.
ચોક્કી (ના) પહેરો, ચોક્કશી
મુકધો=મેકધો, બેસાડયો
દર (ના) મોઢુઆક, કાણુ
ચક્લી (ના) મોટી ચક્લી.
પાખી (ના) પાંખવાળાં
પક્ષી.

ચાર (ના) ઘાસ, તંખ-
લાં વિગેરે.
ધણી (ના) શેઠ; માલીક.
પાઠ ૨ જો.
કંખવાળો=કાંખા, વીશે
મન્યાં=મંડ્યાં, વળાવ્યાં.
જીવતર (ના) જીવવું.
જીંદગાની.
કાગલુ (અ) તરત;
તાકીદ=ઝડપ; કિનાવળ.
નવરાશ (ના) ધૂરસદ.
મન=દિલ, ચીત; હર્ષકો.
વિચાર (ના) મનસુખો,
તોલ; ખ્યાલ.
સરખાં=જેવાં, બરાબર.
નકાંમા (વિ) કાંમ વગર
ના; કામથી પરવારતા,
નવરા.
જનાવર (ના) ચાપગાં
પશુ; જાનવર; હેવાન
કામ=ધંધો; રોજગાર.

જગત=દુનિયાં, પૃથ્વી.
કોઠ (ના) મુરખો અનધડ.
તમે (ના) હાલ; હવાલ.
પરતાયો (ના) ખદ, અદ
સોસ; દલગીરી.
ફેરવીને (કિ) બદલીને.
પાઠ ૩ જો.
સદાચરણ (ના) સારીઆ
લ; સારાં આચરણ;
સારી રીત.
પહેલ (અ) પહેલા.
સહેલ (અ) સહેલી રીતે;
વાણુ (ના) વાણી; મધુર
શબ્દ.
જન ના) માણસ, સખસ
કોપવું (કી) ગરસે થવું.
રીસે બરાવું.
જનમ=જીંદગાની; દેહ.
મીડી (વી) સારી; મધુર.
ડાહચો (વી) શાણો; સમ
જુ; સમજણવાળો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧),

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેહેલવહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણી-ની વાતો કચ્છા કરે, તે મોડેથી મીઠા શબ્દ જોશે. તેમ ખીજા ઉપર મુરસો કરે નહી, તેને કાલ્યો જાણીતો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.	પુરીપડે (કિ) ખર આવે.	ફરીયાદ(ના) ચારવટ, રાવ.
વગડાકે (વી) રાત્રી, જન-લક્ષણે, સામી થાય.		કચેરી(ના) દગખાર, રાગ
મગ્ગમાંની.	પાઠ ૫ મો.	સભા.
ગંસ=મગ્ગર, મગતરા.	ગાગા ગાળી=ગાળો બા-	ફલાણો (વી) લરેક મુકરર
દુકા (વી) નાના બટકા.	છ.	કરેલો.
ખાર (ના) વહેલીકોરણ.	રવભાવ (ના) ખારીયત;	ખંધીખાને(ના) કદખાને
જખર (વી) જતરાવર.	મીંગલ, પ્રકાન.	ધટેનેવી(વી) જોધાયનેવી,
જોરાવર (વી) મજાનુત	સગ્ગ (ના) શીક્ષા.	કાયક.
પછવાડે=પાછલી તગ્ગ.	દંડ (ના) ગુન્દાને બદલે	માફ (ના)જવાદેરું; કમા
વજેલા (વી) મરડાયેલા.	ફેરીયા લેવાની મા	વચન (ના) સુકન, વેળુ.
કોરે (ના) માજુએ.	રાગકુંવર (ના) રાગ નો	કુંવર (ના) છોકરો, રા
કરણુ (વી) મજાનુત.	છોકરો, રાગપુત્ર.	જપુત્ર.
વાળ (ના)ખાલ; નીમાળા	શીક્ષા (ના) સગ્ગ, દંડ.	વેળા (ના) વખત; સમય.
આછા (વી) ચોડા જીણુ	બડાઈ (ના) મોટાઈ.	જવાદકે (કી) માફ કરે,
હીંડેછે (ક) ચાલેછે.	અણુસમજુ (વી)સમજ	મુકીદગી.
દીલ (ના) શરીર, અંગ	જુવગર, નાહાન.	
તળાવ (ના) નાનુસરોવર	વાદરાખતું(કી) કામ, રા-	પાઠ ૬ ઠો.
નર (ના) બાયડો; મરદ.	ખતું; છુલી ન જતું.	આખતા (વી) કહેતા,
હજ (ના) જમી ન ખેડવા	સાર (ના) સામતલખ.	ખાલતા.
નુ લોહાનું અણીદાર	નહારો(વી) ખરાખ, ભુંડા.	જશ (ના) માન, કીર્તી.
હથીઆર.	ખરીખ(વી) પેસાવમરનો,	ખાજા (ના) છોકરી.
પાચી (વી) નરમ.	નિરખન.	લોલ (ના) વકર, આ-
		રમોજ; આખર.

બુઝા (વી) ખરાબ, દુષ્ટ.
બુંડ (ના) નકારે, ખરાબ
શબ્દ.
ખાટી (વી) નકારી, નકામી

જગા (ના) જગત, દુનીયા.
મુરખ (ના) ખેવકુદ્દ ઢોઢ
ખાણુવો (કી) સમજવો.
દુખીઓ (વી) હેરાન.

ખાળક (ના) છોકરો.
ખોલ (ના) શબ્દ.
નકી (અ) ખચીત.
નાર (ના) ગાયડી, બધરી

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨).

બુંડાલોકો મોંમાંથી નકારા શબ્દ ખોલી લોકોની નકારી ગાળો
ખાય એવા મોટા ખેવકુદ્દોની જગતમાંથી આખર ઝોખી થાયછે ૧
જે માણસ નકારા શબ્દ ખોલેને સામા માણસને ગાળો દે ને પોતે
ખાય, તેને અનધડ સમજી લેવો તે આગળ જતાં બહુ હેરાન થાય
૨ માટે જે છોકરી કે છોકરો જેવો ખોલ ખોલશે, તેનો જ લોકમાં
તેના બાર વકર, વધશે ૩

પાઠ ૭ મો

શ (ના) મુઝક
ચાલ (ના) ધારો, રીત.
રીતભાત (ના) રીત, રસમ
સુરવાળ (ના) પારવુન
ચારણો (ના) સુરવાળ
પહેરવેશ (ના) પોશાક,
પેહેરેશાં લુમડાં.
મારવાડી (ના) મારવાડ
ના રહેવાશી.
ધુમટો (ના) માથાપર
ઝોઢેલો છોડો મોંપર
અંધાડી કાઢવો તે
(લાજર).
ધોતીઆં (ના) ધોતીઆં
દસિણી = દસિણ દેશના
રહેવાશી.

માલુખલોક (ના) ગારા
લોક, અંગરેજ લોક,
ટોપીવાળા.
બધરાં (ના) ખાયડીઓ.
ધાંધરા (ના) ધેરવાળો
ચણીઓ.
ખોલી (ના) ખાપા.
ફેર (ના) નકાવન.
ભાકર (ના) રોટલી.
રોટી (ના) રોટલી.
હાથશી (ના) સીધી.
ગારી = સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો

અંધરો (ના) ઝેકડું બં
ટોળ, ઝત, રીલક.
કણુ (ના) રજકણુ, કણી
સંજો (ના) ઝેકડું.

રઈવત (ના) પ્રજ.
સંધાન = સાંખતી, સાથ.
દુકાળ (ના) મોઢવારી,
અનાજ પાણી નહી
મજે એવો વખ
ત.
કાઠાર (ના) ઢાણા ભરી
મુકવાનો કાદવનો
કે લાકડાનો અળ-
નો.
હેરાન (અ) દુઃખી.
સુકાલ (ના) સોંધવારી.
પ્રધાન (ના) વજર, કરતો
કરતો.

પોપડો (ના) પડ.
ખાણુઓ (ના) ધાસ.

ખાણુ (ના) અનાજ	ચિના (અ) ખમર શીવા.	કાપણુ (ના) ચતુરાન
ભરી મુકવાને લોં-	ય.	વસે (કી) રહે.
ય તળીયા નીચે કુ-	દુખળા (વી) નયળા મુડ-	સંચે=સંપથી લગી મ
વા જેવા કરેલા ખા-	દાદા.	ગી.
ડા.	નેર=શક્તિ, બળ, કરે. સદા (અ) સેવ, ની-	
અચરજ (ના) નવાઈ.	કારણ (ના) સમળ,	ત્ય.
ચંદી (ના) દાણો, ચ-	લેઈ.	સરવે (અ) સમળા
ણ.	દેખાડવું (૧) બનાવવું.	બધા.

(કવિતાની સમજૂતા.) (૩).

કીડી જરા કાંઈ રચકણ પડી હોય ને પાણુ એકડી કહે એવો
એ જનાવરની જાત જુઓ કે બધી આંગે મંચાતથી કેવી સદા દ
ળામળાને રેહેછે.

પાઠ ૯ મો.	હમારત નાં કંચી બાં	રતી.
છાંચડા (ના) ઓળો.	ધણીનું ઘર, દવેલી.	મુળ નાં જડ.
વડવાઈ (ના) વડના લાં-	થડ નાં ઝાડનો વચ્ચે	ઓળખતાંકિં પીઠાનતા
બા લટકતા ફાંટા.	ગાળ બાળ.	પાંદડાં નાં પાંતરાં.
અસલ (અ) અગાકિનું	ડાળાં=ઝાડની શાખા થ-	ફેલાય છે કિં પસરે છે
બુનું પહેલું.	દમાંથી પૂરેલી મોટી	પથરાયછં.
ધટા (ના) રચના, ધાયા;	ડાળ.	પશુ નાં એ પમાં જાન-
(ઝાડનું ફેલાવું તે)	ફાંટા નાં ડાળામાંથી	વર.
કાખર નાં કલકલ અ-	પૂરેલી ડાળીઓ.	રોપ્યું કીં બાલ્યું
વાજ કરવું કાખર પક્ષી	જેવાં લટકતાં મુળ.	પાઠ ૧૦ મો.
ટેટા નાં વડનાં ફળ.	લટકે છે કીં ટીંગાય છે,	વીંછી નાં જેરી જીવડા.
આરામ નાં મુખચેન	લળકે છે.	હાંમ નાં ચટકા.
વીશ્રામ.	આંકડો નાં જેરી ફાંટા	આંકડો નાં જેરી કાંટા

તીખ (વી) ઝર.

સોમલ.

કપાએલુ (કી) વદાએ-
લુ.

ગીપીયા (ના) પકડવાના
પાંખીયાં.

તું (કિ) આશવું, દમ
ખચવા

ચાદી (ના) કેસો.

મગેય (કુ) સુલુ આવ
તું, ચાદી આવલુ.

તી (વી) તીખવાળો.

મીન (ના) દીવાલ, ક-
રા.

કાર (ના) ચીરો, તડ.

નાક (ના) ટડક.

વેતાવળે (અ) ઝડપ-
થી.

વીર (ના) ગરડો, વાં-
ઓ.

દુખ (ના) આપદા

ઉપાય (ના) ઇલાજ

દબ્બ (ના) દુ.ખ વીપ-
ત.

મળે (કી) મળે; અકલું
થાય.

અવગુણ (ના) છુકાન,
મેન્દ્રાયદો, ખીચાડ.

સંબાળીને (જા) સમચી

ને, તપાસીને.

શીકર-ચીતા શોચના.

ખાઠ ૧૨ મો.

છોડીઓ (ના) છોડરી
ઓ.

વીલાયત (ના) અંગરે
જ લોકોનો રેશ.

ખખડદાર (વી) હોંસીયાર

સુખી=સારી મુખીપારી.

સરખી=અગળર જેવા.

વાલકી વીં પ્યારી, હે-
નવાળી.

જગએ અં લગારે.

કાતી કીં રડતી,

કલ્લો નાં કંકાસ, ટટો

સમજવીને કીં પટાવી,
કેસડાવીને.

દોર નાં ઓપગાં વન-
નવર (મુગળ)

મોટપણે નાં મોટીકમર

આયડીઓ નાં અમરી-

ઓ; સ્ત્રીઓ-

ખાયડા નાં અરદો, પુરેષો

આંડી નાં મેલી, નાદાન,

આળુ સમળુ

ખાઠ ૧૨ મો.

અવાજ નાં સાદ સોર.

પાંજર નાં પીંજર, પ-

ક્ષીને રહેવા સાડ ય

નાવેલુ સળીઆ જ-

ડેલુ કનળી વેલુગાળ,

પાળવું કીં પોપવું, રક્ષ
લુ કરવું.

અર્થ નાં માએનો, મ-

તલખ, સ્વાર્થ

દોટો કું જોયો.

માળો નાં પક્ષીને રહે

વાનું ઠેકાણુ.

ફળ નાં જાંબુ, કેરી દા-

ડમ, જમરૂ વીંગેરે

લીસા મેવો.

ગુદાં વીં વેગળા, છુટાં.

અનાજ નાં ધાન્ય, દાણો

મરજી નાં ઇચ્છા, ખુશી.

સમજે કીં જાણે

ખાઠ ૧૩ મો.

અતોલ વીં ઘણોજ.

વેનો તોલ નદી તે.

પ્રીત=હેત, પ્રીતી, માયા

કાંકડો નાં ગળચવા.

સુળનાં કં સાંભળનાં.

નમાણુ વીં નમેલુ.

ધાક નાં ખીક, ડર.

મનુષ નાં માણસ.

અંજ નાં શરીર; દીલ.

અધ્યાસ વીં બહુજી.	હરખનાં ખુશી, સંતોષ.	હેતુ નાં પ્યાર.
મીઠાં વીં સારાં, મધુર	કાંટે નાં કાકે, મજા.	કાચ વીં કાઠ મમે તે
ઉપરે=ધાય. પેદાધાય.	ધારે કીં માને.	કાગ ત્રાં કાગડો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલેછે; તે નર એ સાંભળે છે તે સંધાના મનમાં બહુજી ખુશી પેદા થાય છે (૧) એની ડોક કાળો કાંકોછે, તે નમેકુ રાતુ નાકછે; તેમ શરીરે બધે લીલા રંગ મેલે, તે બહુની ધાક માનેછે, (૨) તે મીઠું મીઠું બોલેછે, તેથી માણસને તેના પર હેતુ બહુજી આવેછે; માટે બહુ દોષો હેતથી પોપટ પાળેછે પણ કમડાને કાંઈ પ્રાપ્ત નથી. (૩)

પાઠ ૧૪ મો.

વચન નાં શબ્દ, સુકન
અસર=કળા, પરીણામ.
માન નાં આખર, ઈજત
નવાઈ નાં અચરની.
આવકાર નાં આદર માન
નીવડતું કીં નીપજતું.

પાકવું.

દોંગાઈ નાં લુન્ચાઈ.
ખંધાઈ.

વાધરી=શીકારી, પારધી
વઢવાડ નાં લડાલડી.
લુન્ચાઈ નાં દોંગાઈ.

ખંધાઈ.

માઠું નાં ખરાબ; નકાર

તપાસ નાં તજવાજ.

તલાસ.

સોખત નાં સંધાત.

શીખામણ નાં કાપદા-
ની વાત.

કદી અં કાં વખત પાણ
ભૂતવી કીં વીસરવી

પાઠ ૧૫ મો.

કણુગી નાં હીંદુઓની
ભવ (ખેતીનો) ધંધો.
કરનાર.)

મન નાં કાળજી, ચેટક
ધ્યાન.

ધન નાં દોલત, પૈસા
અતકાલ નાં મરવાનો

વખત.

પુંછ નાં દોલત, ગરાસ.
દોલત.

લાચાર નાં નાચાર.

ખેતી નાં ખેતીવાડીનું
કામ.

દીકરા નાં છોકરા.

વિચારણું કીં ધારણું.

રોમે નાં ધરડા માણસ

ફેડે અં પછી, પૂઠે.

આણું વીં બધું, તમામ.

માલ્ય કીં રોખા.

નીપજ નાં પેદાશ, પાકી

અવકાશ.

ઉપરોક્ત કીં પેદાશ.

નીપળ્યો.
ખરેખરે (વી) જોઈએ
તેવું, સાચું, ખરાખર.
પાઠ ૧૬ મો.

કાણે (સ) કયા સખસે
કીરપાળ (વી) મેહેરઆન,
કયાણું.

સુધવાને=વાસ લેવાને.
પંદકરવું (ના) જનમ
આપવો, નીપળવવું.
અનાવ્યું (કી) નીપળવ્યું,
કચ્યું.

કાલવાના (વી) પકડવાના
સધણુ (વી) અધું તમામ.
કચરે (ના) પરમેશ્વરે.
કચ્યો (કી) અનાવ્યાં, પેદા
કીધાં.

ગત (વી) સારા વાજખી,
રાહિં ચાલે એવાં.
કાપેશ (કી) ગુરુસે થશે.
દેખતાં (કુ) જોતાં.
અનાવે (કી) સાચવે, તમા
સ રાખે.

રખવાળ (ના) અરદાસ,
આગ્રાસ તમાસ.
પાઠ ૧૭ મો.

ગાન (ના) ગ્યો કે ચોટાક
ધરની વરતી હોયતે.

શેહેર (ના) જ્યાં મોટાં
મોટાં છોઅધ ને હાર
અધ ધરે હોય, સારાં
સારાં મોટાં યાટાં
હોય તે.
છોઅધ (વી) ચુનાથી આં-
ધેલાં છોનાં.

કોટ (ના) શેહેરને કંટી
આસપાસ આંધેલી
મોટી છોની દીવાલ.
જથો (ના) ટોણું, જનકટો.
અડચણુ નાં હરકત.
હારઅધ વીં એકપધી
એક સાથે આવેલા.
શેહેર અંધોડી મેહેનત
જનાવર=જનનવર, પશુ.
દરવાજા=મોટાં ખારણાં.
જવણે અંધ કોઈવખત
કદાચ.

ખીંક નાં ધરતી, ધાક.
પાસેપાસે નાં સોડેસોડે
અડોઅડ, નજીક.
ફળીડ નાં સૈરી, મેલ્લો
ગામડું નાં જ્યાંકે ઝુપ
ઝાં જોવાં થોડાંએક
ધરની વરતી હોય તે,
કસબો નાં પ્રગણાનું મો-
ટું ગામ.
ચોટાં નાં મોટાં અખર

હાટ નાં દુકાન.
પેસવાને વીં જવાનો
આવવાનો.
ઝાંખે નાં લાકડાં સાથે
કાંટા, કેરડા વગેરે આં
ધી લઈને અનાવેલું
ખારણું.

પેસનીકળ વીં આવળ
પાઠ ૧૮ મો.
દીંદ્રીઓ નાં સરીરના
ભાગ (આંખ નાક,
જીભ, કાન, ચામડી)
આકાર નાં ડોળા, ચેહેરો.
ધખાકો નાં અવાજો.
માલમપડવું કીંતનણુચવું.
વાસ નાં સુગંધ
મીઠો કીંત ગળ્યો, મીઠાસ
વાળો.

લીસી વીં સાફ.
સ્વાદ નાં આળવું તે,
જરા મોમાં નાંખી
તપાસવું.
મજાની વીં સારાં.
સમજો કીંત ધ્યાનમાં સો
નાંખી કું ફેકી
ટાડું વીં ઠંડું.
ઉંતું વીં ગરમ.
પાઠ ૧૯ મો.
આંગણું નાં ખારણું

મારણા આગળની જગા.
 ઓખ વીંસાદ, સ્વચ્છ.
 કાલણ નાં કાલેલું.
 રણીઆગણું વીંસ શોભા
 વંતુ. સાદું.
 ગદવાડ નાં ગોગવાડો.
 છવગંતુ નાં છવડાં.
 અમતરાં.
 ગોવાડ નાં ગોવાસ-
 લા જેમાં રાંધેલું ખાધું
 હોય તે.
 ગંદા વીંસ ગોખ.
 ગંધ નાં ખરાખ વાસ,
 નદારી ગંધ, ખદખો.
 બાછ નાં પાલો.

માંદા વીંસ આગળરી.
 ખીમાર, કાહેલી.
 લાજ નાં શરમ એખ
 તાવ નાં તપત, ખુમાર.
 નીપતરે=પાકે, પેદા થાય.
 ગંધવેડો=દુર્ગંધનો દગ.
 માફ=ઓખું, સ્વચ્છ.
 વેગળે વીંસ આધે, દુર.
 ખાપડી વીંસ બિચારા.
 ઓખાઈ નાં ગુચડાઈ
 શુભુ=કાયદો, ખાશીયત.
 ફોડ=ઊડવો, રોપો.
 છુટ=જગ્યા. મોઢળાસ.
 પાઠ ૨૦ મો.
 ચીર નાં કપડાં, કીમતી

લુગડાં.
 ખાપ નાં ચારશી.
 મંધપુડો નાં મંધમાખ
 નો પુડો.
 વાન નાં દેદાર.
 રચે કીં પનાવે, ખાવે
 સગળન=સારા માગુન.
 માપ નાં ભરતપ્રમાણ.
 ઓફ=મોટી ઓફડો
 શરીર નાં દીક્ષ, મગ
 ફડા વીંસ સાગે મગનો.
 દેળીએ કીં કંતએ.
 શુદ્ધ=ચરાખર, ખરેખરી.
 ચીન નાં મન ક્યન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫)

આપણે બધી જાણસો ઓખી રાખવી ને લુગડાં પણ ઓખાં
 (ધોએલાં) પહેરવાં વળી ઘર ને ઓફ પણ ઓખાં રાખવાં. કે જેથી
 આપણુ શરીર સદા સુખી રહે (૧) જુઓ કે મંધમાખી મંધપુડો ખરાખર
 માપ રાખી પનાવે છે તેમાં કાંઈ ડાઘા કે ખાડ ખાપણુ કશું આપણુ
 ખતા નથી ને ચારશી જેવો સાફ જણાય છે (૨) ઓખા રહેવાથી આ-
 પણુ મન ખુશી રહે છે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળે છે. વળી ચાર, સાર
 આખરદાર માણસ ખેડેલા હોય તેમાં ઓખાઈએ કરી (ધોએલાં) સાફ
 લગડાં પહેરેલાં હોયતો તેથી દરકાઈ માણસને ધણી આખર મળે છે. (૩)

પાઠ ૨૨ મો.

ચૂંવાળી=પોચી નરમ,
 વાળ નાં લોહાના અ-
 મારીને પથે જડવોના

ગોળ પટા,
 નકર વીંસ સંગીન,
 ખાંધે છે કીં આરડે છે.
 મજલ નોં ખિય, ડખો

નિરદય વીંસ ધાતકી.
 ફલગે નાં કદકો.
 ઓખારે છે કીં છણુકણુ
 કીં સણુકણુ.

મીમ નાં ખેતર ખેત-
રની હદ,

મેજો અં સાથે, એકઠો
ચરેછે કીં ઘાસ ખાયછે
વાળ નાં ખાત, નીમાળા
છેડે નાં નાંકે.

તહેછે=ખમેછે, ઉચકેછે.
મોળ નાં ખાર.

સાકરી નાં ખરદાસ, ખા
લાસ, મેવા.

માયા=કુંત, ચાહેના, ખ્યાર
ચાહે કીં ખાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

ગતરા નાં ખેડકાં

પટેમારગુ નાં રસ્તેજ-

નો, મુસાફર પથી-

મંગીત વી નકર, મ-

જામુત.

કચુકા=કળીયા.

ચીકણું વીં ચીકવાળું

ચોટે એયું જખરું.

ચીચોડા નાં કળીયા.

ચોખડા વીં ચોડા ચા-

ર ખાનુએ સરખા;

કાંડ નાં ટીપુ,

ખાટો વીં ખટમટો

ખટાજ નાં ખાટોરવાદ

ખાટા રવાદની સીજ.

ચોમાસુ નાં વરસાદની

મોસમ.

વરસેછે કીં આવેછે.

ખારેમાસ=આખુ વરસ.

ખપ નાં જર, અગલ.

રોજ અં નીલ; સતા;

પાઠ ૨૩ મો.

અકલ નાં બુદ્ધી, સમંજ

ધણેરી વીં ધણી;

નેક નાં ટેક; મોટાઈ;

માલાલે કીં મોજકરે.

વીસ્વ નાં જગત, પૃથ્વી

તસુ નાં જે આંગળ.

માતા નાં મા, માજી.

વીખ્યાત વીં નામીચુ.

તવ અં નહી, ના.

તાન નાં આપ, પીતા.

મોજનાં મજાએનખાજ

જાણા=કાલા, સમજુ.

દીકરી નાં છોકરી.

નીલ અં રોજ, સદા

પર=પારકુ.

કામ નાં કુકાચુ, જગો

કેરો અં નો, તણો,

સામળ નાં એક મોટે

કવી થઈ ગયો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૬)

માને છોકરી (આમલીનું જાડ ને તેનું ફળ આમલી) નું
એક નામ બુદ્ધિથી જાણુ, તેનું તો ઘેર ઘેર ને વળી રોજ સા-
રા વીવેકથી કામ પડશે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે
ને એક તસુ પણ ચાલેતી નથી પણ તેની છોકરી તો બધે દેશ દેશ
ભલી રીતે મોજ કર્યા કરે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો
(ચીચોડો) તે માતો આપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે ત-
મે ચતુરતર સમજી મેજો અં તો બધી પૃથ્વી-વાપે પ્રખ્યાત છે. એ-
ટલે આમલીને જાડથી છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ચીચોડો
રોખાથી પાછું આમલીનું જાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચો-
ડાથી આમલીનું જાડ નીખવ્યું, તેને તે જાડનો આપ કહેવાય.

પાઠ ૨૪ મો.
ચાટકું નાં ચારસી.
સ્તાંધળો વીં રાતે આં
ધળો. (દીવસે દેખાય;
તે રાતે જોને નહીં દે-
ખાય તે.)
પોપચુ નાં આંખનું
દાંકણ.
બમ્બર નાં બવાં, આં-
ખનાં પોપચાં ઉપર
દમાનના જેવાં ખાલ
છે તે
ખાળનું કીં અટકાવવું.
રજ નાં ધુળ, રજકણ.
છાજલી નાં છાજણ;
છાખડી.
સરેછે કીં કરેછે.
પોપણુ નાં આંખના
પોપચા સાથે વળજે-

લા ખાલ.
જણુસો=ચીજો, વસ્તુ.
ખરેખરે વીં ખરેખર.
જતન નાં ખરદાન,
સાચવણી.
ઝીણી વીં ખારીક;
ઠાણો વીં એક આંખ
આંધળો.
દમા નાં રહેમ, મીઠી
નજર.
સાણ વીં સારી.
પરમેશ્વર=મોટા દેશ્વર.
પાડ=ઉપકાર; આભાર.
પાઠ ૨૫ મો.
કપાસ=રેનાં નાનાં જાડ.
કહેવત=કહેણી કાઢાણુ.
ઘાટ નાં ડાળ, આકાર.
ખળવણુ નાં ખાળવાનાં
લાકડાં સરપણુ.

આખરી નાં ધર્મના સોઠ
ની જાડી રાટલી.
કાંતવું વીં રેના તોત
ણા કરવા,
લઠકતાં કં ટીંગાતાં.
કુભાર નાં મટોડીનાવા
સણુ ખનાવનાર.
વણવું=લુગડું ખનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા;
શાજે અં વારતે, માટે.
તૈયાર અં હાજર. તરત
કામમાં આવે એવું.
કશુ=કાંઈ પણ, જરાએ
પાઠ ૨૬ મો.
ધરતીનાં જમીન, જમી
ધોક નામ જાયો.
ઓઢવા કં શરીર દાંકવા
ખાતે નાં ખુશીથી,
શરીરતે=કેમ, કઈ પ્રકારે

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૭)

ખાવા અને પેહેરવા ઓઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે હવે તે વડે જો મેહેનત કરીએ, તો તેમાંથી રાતાપીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો અધું જ થાય છે. યાદ, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહિ તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાડે?) (૨) પણ તેમ કરવાને આપણને દેશ્વરે તેના ઇલાજે આપેલા છે પણ વાસણ અને જાળવાનાં લાકડાં વિના રંધણ શી રીતે? (૩)

પાઠ ૨૭ મો.
હાથ અં હમણાં.
વખત નાં વેળા, સમય
પરંતર નાં પારકે ઘેર.

શણ્ણમાર નાં શરીરને-
શામે એવાં, લગડાં
ધરણાં; છુપણ.
સરસ વીંસારી, મગ્નની

કાં અં કેમકે કાણ.
અર્થ નાંરવાઈ, મતલબ
ચાકરી નાં નોકરી.
પેર નાં રીત, ખેડે.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૮)

માટે હે બાઈ તે બળતણને વાસણુ, તુ તૈયાર બનાવ કે કાંતો
તને બીજો કાઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોપણુને વાસ-
તે) તે વખતે થાય-(૧) ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથો
પણુ જે કપાસ વાવી તે ઉપરથી રૂ ઉતારીને કાંતીને વણે તો મગ્નનો
પેહેરવાનો પોશાક અને. (૨) માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દે-
શ દેશાંતર) જે મેહેનત કરે, તો ચાકરી કરતાં બાજરી સારી રીતે
પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે.) (૩)

પાઠ ૨૮ મો.
દાન નાં ધર્મ, ખેરાદ.
આપદા નાંદ્રીકર, ચિંતા
આંતરડી નાં આત્મા,
છવ
પરોપકાર નાં પરકલ્યા
ણ, પારકાપરઉપકાર
પુણ્ય નાં ધર્મ, દાનહું
આશિષ.
આશિષ નાં આસિરવાદ
સારી દુવા.
વાપરવું ક્રોં વાપરવું
અરચવું.
મોમ વીં બખીત્ર, કંજુ
મ. કસરીઓ, બખી

ચુસ.
કૃપણ વીં કંજુસ.
સંધરી કૃં એકહું કરી
મુદલે અં જરાએ, લખા
ર પણુ.
નારાજ વીં નાખુશ
હલગીર.
મગ્ન નાં મુગ્નસ શક્તિ
લેખે નાં કેમણે, સારે
મારગે.
મરીબગરઆં વીં મરીબ
સોડે, લાત્યાર, અનથા
દુનીઆ નાં સસાર, આ
લમ, પૃથ્વી.
જશ નાં આખર

વાવેલું વીં રાપેલું.
ફાકટ અં નકામું.
નકામું વીં કામવગરનું,
ફાકટ.
કંગાલ વીં મરીબ અ
નાથ, લાત્યાર.
મજબૂરી નાં વૈનર, વેઠ.
પાઠ ૨૯ મો.
સાચ નાં સાચવટ, સા
ચી વાત.
દેશાઈ નાં બગીરદાર
વતનવાળો આણુસ.
ઉકળાં ક્રોં નીકળ્યા.
દાખલા નાં ઉદાહરણુ,
દર્શાવ.

ચક્ર નાં ચાક, જરી.
મમ્મો કીં પસંદ પડ્યો
ફીપો નાં સોગઆના
ની કીમતતા રાણી
ની છાપનો શિકો
કેયાં નાં છેકરાં, અમ્યાં
સેખાશ નાં કલમ
વખાણો કીં પસંદકો.
વેહેસે નાં જલદી.
કામ નાં ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

આચાઓલુ વીં ખરૂં મો
લવુ, સતવાદી, સાચો
ધીરજ નાં સમુરી, શાંતી
અભરાયુ કીં અકળાવું,

ખીનું, આભરાયયુ,
કાડી કીં ચીરી.
ખીજ્યા કીં ચીડવા,
ખીજવાયા;
છાતી વીં હેયું, મન.
ચાંપીને કીં ઢાંચીને,
વાદાલું વીં ખાઈ, હે.
તવાળું
ચાંક નાં તકસીર ગુનો.
અખાલતાં=ગોચિતાં,
જટ અં જલદી, તુરત

પાઠ ૩૧ મો.

સંકટ નાં દુઃખ આપદા
કરોડ વીં હજારો (સોડા
ખ.)

પરલોક નાં પારકાસેક,
દેવ લોક.

હોડી નાં સડવાળો મોડો
મજબો; નાનું વાદાણુ
સીંધુ નાં દરિયા, સમુદ્ર
રાજ નાં અમલ, કાકની
ગાદી.

શુભ વીં સાર, નંગળાંક
સહીએ કીં ખમીએ,
સહન કરીએ, વેડીએ-
કિનારાત રાત=રાતને ક-
હાડો.

સદા અં રોજ નિત્ય.
ઉપાય વીં ધલાજા
નકંદી અં ખમીત, નિશ્ચય

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૯)

આપણા પર જે દુઃખ આવી પડે તે સહન કરીને યરાયર સા-
ચી ચાલ કહેવી ને બીજા લોકમાં શુખ લઈએ (સાચું બોલેથી શુ-
ખ મળે) અને તેથી રાત ને દહાડો શુખી રહીએ. (૧) સાચું બેસવું
એ સદા સારું છે, જુદું બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડે છે; મારે ત-
મે હજારો કપાળ કરી જુઓ, પણ શુખ તો સાચાથીજ થાય છે (૨)
સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ યાય, પણ જુદું બોલવાથી કદી
યાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કામગાની હોડી બનાવીને તે દરિયામાં
મુકો તેથી દરીયો તરાતો નથી તેમ જુદું બોલવાથી આપણું કામ કદી
થતું નથી. (૩)

પાઠ ૩૨ મો.

ચેટાં નાં મેંડાં.
કાતરવું કું કાતરવની

કાપવું.
ધાખળીઓ નાં કિનતુ પ
હેરવા ઝોડવાનું લુ-

ધક.
કામળો નાં ચુમાળો
ભરવાડ=ચેટાં ચરાવનાર

શેનો વીં કદચીજીનો; હીડાં ફૂં જોયાં.

નિમાળા=આલ વાળ.

ઉન નાં ઘેટાંના આલ કામળીઓ નાં નાનાં ચુમાળા.

ટાટ નાં ફંડ, હીમ.

નિચારાં વીં આપડાં ગરીબડાં.

ઉનાળો=તાપની મે સમ.

એશીવાય અં એશીગેરે

એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું ફીં વેહેવું; ટપકવું

હીમોળીઓનાં હીમડા

નાં ફળા.

રોગ નાં મરજી, વ્યાધી.

પોપટી નાં હીલા પોપટ

જેવા રંગના,

પંડી નાં નાનો પટારો.

રાખણુ નાં હીમોળીના

જેવા હીમો મેવો.

ગળી વીંમીડી.

વિખ નાં ઝેર સોમક

ઓસડ નાં દવા.

ફેકાણુ અં જોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય નાં અનાજ.

ફુંડું નાં કણસણું.

હીમી નાં ઘઉંની ફંજી

પૈસાદાર વીં તાલેવંત,

માતખર, ધનવાન.

કડગ નાં જર આજરી

નાં લાખા સાંડા.

કણસણું નાં ફુંડું.

પૂળા નાં કડગનાભારા

આજરીહી ના-આજરી

નું કણસણું.

વચાય ફીં રોપાય.

જર નાં જુવાર. [મ.

શિયાળો વીં ટાટની મેસ

સાંડ. નાં અનાજના ઉ-

ભા સાંડા.

ટોર=આપણાં જાનવર.

મસજેછે ફીં ચોજેછું.

દળીને ફું લોટ કરીને.

લોટ નાં આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તલસરા=તલની શીંગ

શેરડી નાં ગળ્યા રસ

નો સાંડો.

શીંગ નાં ફળા.

જવ નાં એક જાતનું

ધાન્ય.

કટોર નાં મગ, ચણા.

વાલ. વટાણુ, વગેરે

ધાન્ય.

ડાંગર નાં ભાત.

પોપટા નાં ચણા ફળ

સર્વે વીં સુધળા, બધા

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૧૦)

આજરીના ફુંડામાં આજરી ને કણસણામાં જુવાર નેઈએ, (યાયછે) તેમ ક્યારડામાંથી ઘઉં, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે યાયછે (૧) તલછે તે તલના છુંડવામાં યાયછે તે; કટોળા એટલે વાલ, વટાણા મગ, વગેરે શીંગામાંથી યાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં યાયછે, ને શેરડીમાંથી સાકર અને ચોળછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એ-ટલે (અસાડ, શ્રાવણ, આદરવો ને આસો) એમાં જુવાર આજરી ને

ધાર થાયછે તે શીશ્યાઓમાં (કારતક માગસર, પોસ ને માહો) એ ચાર
મહીનામાં ઘડા ને ચણા થાયછે (૩)

પાઠ ૩૬ એ.

ધરતી=જમીન, બુમી
કીલ્લો નાં કિચ્ચાગદ.

પુરજ.

નાખાં નાં વહેનો ડરો,
નાની નદો.

નરડીયા નાં હો પ્રકવ
ચાંના ધોળા.

પાહાડ તાં મોહાડાં જોયા
આયંભેડાં ગયેલા
દુગરો.

લુગડાં નાં કપડાં
તરસ નાં સોસ.

મટારેછે કીં દુરકરેછે
હોતમે છે.

મેતર નાં અનાજ તથા
ધાન પાડેછે તેજનો.

દાંડે નાં કિનારે.

એકએક અં એકદમ
ઉતાવળો.

રાત્રીનાં વન, જંગલ
માણુક નાં કીમતી જ

વાહીર.

અનેક વીં ધણાં બહુ,
જમમકળી નાં જમરખાં

પદાર્થ નાં ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ નાં એક જલતુ
દળીઆવાળુ ફળ.

હીરા નાં એક જલતનો
ખાજીમાંથી નીકળ.

તો કીમતી પદાર્થ.
વન નાં રાત, જંગલ.

સરખો=સપાટ પાથરી.
ધાતુ નાં સોનુ, રૂપુ. તાં

બુ કલમ વગેરે.
તપેલી નાં પાતેલી.

સોડા નાં કામશીઆ
લોટીઓ નાં કસલીઓ

ખાળીઓ નાં ચખાં
છરીઓ.

જાત નાં તરેહ રીત.
પાઠ ૩૮ એ.

સેવા=ચાકરી બરદાસ.
જપતુ કિંસુખે એસવું

આરામ લેવો.
દામ નાં વહેર, ખુલસ

જમ નાં જીદગાની,
અવતાર.

ખજવતાં કીં દુખ દેતાં
કહેરતાં કીં મોટાકરતાં

સંસાર=દુનીયાં, યશ્યા.
હેતવાહાસા નાં પ્યારા

મુખીકી વીં મુખીઆ,
મુખી.

દુખીકીં નાં દુખીયુ
દુખી.

વેદના નાં દુખ, પીડા
ચણવતું=કમુલરાખવું

પાઠ ૩૯ એ.
ગુણુ=કિપકાર, આભાર.

અવસર નાં વખત.
દગમમ અં ડગમગ,

અમાપ વીં ઘણાં, જેનું
માપ નહીં.

ઘડી નાં રજમીતીટડાં
પળ.

બરદાસ નાં સહાન.
ઉમ્મર નાં વય જીદગી

દાસ નાં આકર સેવક.
કાતો કીં બોલતો, કારતો

માજ નાં ખાવાવું.
લેશ વીં જસ પળ

વેડીને કં ખમીસી,
કિપકાર=ગુણ, આભાર.

અને નાં વખતે, વેળા

(કવિતાની સમજૂતિ) (૧૧)

આમારે બચ્ચુ નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધુળતો રહેતો ન હિ અને ખાતાનું પણ ખરાબર ખવાતું નહી, તેમ પોતાની મેળે કંઈ શકાતું પણ નહી, અને મનમાં જરાએ કાજ શરમ હતી નહી. (૧) આત્ર વખતે બચ્ચાંપર મા આપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે ને ઢીને તેને સુખ આપ્યું, એ આમાર બચ્ચાં ઉપર મા આપતો મોટો છે, (૨) કોઈ માણસ એવે વખતે જો રાજ એવે ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩)

પાઠ ૪૦ મો.

આવળ નાં આવળનું
લાકડું આવળના લા-
કડાનું જાડ.
શુભ નાં કાંટાવાળી.
કાંખલી.
કુડીયાં નાં પેડાને કરતું
લાકડાનું જોળ ચકર
કુમતું નાં રસમનાં કુલ
તુરસ નાં પ્રકા,
કંડ નાં છોથી બાંધેમો
જોળ કરો.
નામડી નાં નાઈ પેડાની
વચ્ચમાંતું લાકડાનું
જોળા ડગર.
પરડા=આવળની શીંગ.
ઉતરડવું (ક) શોરનું.
આરા નાં પેડાની વચ્ચ
માંના કરતા લાકડા-
ના જોળા કરડા.

આળાં વિ. મદમદ, પ-
ચપચો, સુવાળ.
અથાણું નાં અથાણું.
પુરો વીં બસાબર.
મળખુત વિ. ચીકણું;
જખર.
જરેછે કિં વહેછે ટપકે.
ચીકણ નાં ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખશલી=મોટા મોટા-
બગલાવનાર, ચળેલો
તુરંગ નાં મોટા મોટા
વિચાર, બંગ.
મોહોળા=ધણા, મસ.
ધુણાવતું કં હાથવતું.
માલીક નાં ધણી; શેક.
ઘાડવો=માડીનો મોટો.
ઘડા વાસણ.
પેમાર નાં રાજમાર.
મળુર=વેતરો, હલકરી.

કુહવા કં આવવા.
કુકડી નાં મરઘી.
સારીપેડે=બહુ, ધણાજ
એકઠા વીં ભગા.
ઉપજશે કીં પેદા થશે.
કમાઈશ કીં રળીશ.
પરણીશ=જન કરીશ.
કુડી કં ભાગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચાચુતર=ચણી લેવાનું-
કામ.
માળી લેવું કીં નળીયાં
ચટાવવાં.
ઓશરી નાં માંડવી.
સાડુ=બદોખરત; કરાર.
હાટડાં નાં તાકાં.
ભોંમર=ધરના ભોંમ ત-
ળીયા નીચેની આ-
-ગળની ઓરડી.
ઓવડાવું=ઓ દેવડાવ-

પી.
 મોભ=મરના માળંગા પ
 મલો આદો થાંભલો.
 વળીઓ નાં સાંડીઓ.
 -કાથો=નાળીવરની કાવ-
 ની વણ્ણલી દોરી.
 ખાથો નાં મુળ; ટેકણ.
 કરા=દીવાલ; ખીત.
 મછીત નાં પછવાડેની
 ખીત.
 પાણીઆર નાં પાણી-
 નાં ખેડાં મુકવાની-
 ઓટલી.
 જળીઓ નાં લોહાના
 સળીઆ જડેલી યા
 રીઓ.
 ભો=ખીક. ડર, ધારતી
 પ્રરણાળ=પહેલાં ખંડના
 ભાંય તળીયાનીજગો
 ઝટપટ=જલદી, તાકીદે.
 રળીઆમણ=શોભીત.

પાઠ ૪૩ મો.

ખીરાજવુ=દીપતું; શોભા
 આપવી.
 પાટડા=ભારતીઆ.
 મળમર નાં બરડવાં,
 નરમાદાના આપડા.

સાગ=સાગતું લાકડું.
 જગજુ નાં જરખો.
 જોલાણુ નાં જો દેવ-
 ડાયેલું કામ.
 ચોરસો નાં ચોડા પથ
 ર ચોડી છટ,
 લહાર નાં લોળનો વા
 ટ બનાવનાર.
 છુટ નાં મોકળાસજગો
 મેડો નાં માળ.
 મણા=કસર, ખામી
 છીડી=ખડકી, વાડો.
 દાદરો નાં લાકડાનાપા
 દીવાળી નીસરણી.
 નીસરણી નાં વાંસ કે-
 વળીનો દાદર; સીડી.
 ખુટીઓ નાં ખીટીઓ
 તાકા નાં મોટા જોખણ

પાઠ ૪૪ મો.

જગજુ=દીપકુ, શોભણ.
 મેના નાં મધુર રાગતું
 ગલીઆ=જગમ (મોહું
 કિમતી ખીજાતું.
 ચુનાળાં વીં ચુનાનાં.
 ચુનો ફેરવેલાં.
 કડેરા નાં લાકડાના-
 પાટીયા તથા લોહાની
 જાળી જડેલો જડેખો

જુપાસિ નાં રાગ, પ્રધવી
 પતી.
 નીર નાં પાણી, તેજ
 લીચકો નાં લીટાંગો.
 ઝાલો.
 ચીમ=તસનીર; જાળી.
 સુડા નાં પાપટ જેવા
 લીલા પીઠાના પહી
 ખાટ નાં ખાટલો
 ખુબ અં ધાવું, મસ
 ડાં-સારાં શોભાવંત
 ધાયાં કિં બનાયાં.
 રસોડાં નાં રાંધણી-
 સોઠખાંનાં.
 રૂપાળાં વીં શોભીનાં
 ખુબસુરત.
 ચળ્યાં કિં ચાળી લી
 ધાં.
 દીસે=દેખાય, જણાય.
 ખુટે=થટે, ઓછું થાય.
 મીડી વીં મધુર; મધુરા.
 શુદ્ધ વીં અરાગર; સાદ.
 બેકકો=બેસવાની જગો-
 અમાસી નાં ધાણુ.
 સેજ=દોલીઓ, પલમ.
 ખાસી=મળની; સારી
 ખીજાવી કિં પાયરી.
 બસા વીંસારા; મળના

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨)

છબ, બાળીયાં. માળીયાં વણાં સારાં ખીરાને છે, ને ખારીએ ના
નાં ખારણાં પશુ સારાં દેખાય છે. પાણીનાં ખેડાં મુકવાની ઓટલી ને
રોષવાની જગો પણ શોભીતી બનાવી છે; ને તે ઇંટીથી ચણી લઈને
નેપર ચુનો ફેરવેલો દેખાય છે (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે
કદી ખુટતાં નથી. તેમાંથી લોકો વાંકા વળાને પાણી ખેચી કાઢે છે;
સુડા ને મેનાંના જેવા સાફ મધુર શબ્દ બોલે છે, જેનાં પાંજરાં ખીલળ-
થી જડી લઈને રહેલાં છે. (૨) ખેસવાની જગો કહેરા ને અગાસી સા-
રી બનેલી છે ને સુવાને વારતે. દોલીઓ તથા મજાની હાડિયાખાટ
છે, તેમ ગલીયા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલવા ઉપર રાખ
જોની મોટી છબીઓ પાડી છે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ પીં મળ્યુત
લથુલથુતું તલુસલુતું.

ખાખારવું.

નસકેરાં=નાક આગળ-

હમ લેવાનાં બે કણાં

દાઢ નાં મોંમાં ખેવડા

દાંત આગળની જમો

ડાચુ નાં જડયુ.

વાચા નાં માન બોલવા

ની સમજ.

નરસી=ખરાબ, નહારી

ખેચ્યા=નરમ, સુધાળો.

કાણાં નાં પેડું, છીદરો.

બાળખે=સાચાં; તપાસે

ટેકા નાં આધાર, મદદ

ઝીણાં વીં બાંધીક

કકડા નાં કુકડા, કકડા.

ભુકો ચુગદા; કકડેકકડા.

સાઠ નાં અવાજ, શોર

બરાડે છે=આરાડે છે ખો

કારે છે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું કીં મીડવું.

છલાઈ નાં ઝાકડાઈ,

વરણામી, તોર.

પગરખી નાં બેડી, ખા-

સડી.

અડકટ નાં આંટી.

પછડાઈ=અફવાઈને.

અટવાઈને ફું આંટી

આવીને.

મોટું વીં ખરાબ, નહાર.

અમથી આં ખામી, વ

ગર ખપવી.

સ્વભાવ નાં મીઠાજ.

રીસાળ વીં તામસી.

પગથીઉ નાં ઓટલી.

ફેકી કીં નાંખી; પટકી.

વાંસે=પહાડી; પાછળ

ખાખોચીડાં નાં નાનો

ખાડો.

ખગડયા=ખરાબ થયા.

ખખર નાં સમાચાર

લાલ અં હવાલ, હસા

પાઠ ૪૭ મો.

અદેખા વીં કીનાખોર

ઝેરવાળા.

અવતરવું કીં પેલાથાં.

કુરકુરીયાં નાં બેડી-

લાં, કુતરીનાં ખચ્ચાં.

ખારીલાં વીંતીખારવ
ભાવનાં

મેલ નાં લાડ.
ભોરીલાં નાં જોડીલાં;
ફતેરીનાં બચ્યાં.
આટો વીં વાકો; જીંધો;
કહ્યું માને નહીં તે.
અબખયા વીં પારકા.
ધુરકવા કં દાંતીઆં ક
રવાં, ચીડવા.

લાગ નાં દાવ; તક
બચકુ નાં ડાકું કરડવું તે
સઘળા વીં અધા.
જપે કીં સુખે મેસે, હરે.
ઉલ્લેહ કીં ખુલ્લીધાય
છે.

પાઠ ૪૮ મો.

ખીલવી કં પાંખડી છુ
ટી પાડવી.

અંમ નાં શરીર; શરી
રને ભાગ.

મુળીક નાં મુળ, જડ.

વેહે=ખાકુ, કાઝ; છીંદ.

સુસે કીં સોસે, રસ ગળે

નરી=એકલી.

પાંદડાં નાં પાંતરાં.

કળી નાં ખીલ્યાવમર

તું કુલ.

ખાલું કીં દેખાડું.

વાવીએ કીં રોપીએ

પાઠ ૪૯ મો.

લાગ લાગટ અં રોજ
રોજ; પાંચ સાત દી-
વસ સામટા.

અસખસ=અશીળનાં બી

ફળગો નાં સણુગો.

કળીએ નાં કળીએ.

સીંચીએ કીં રેડીએ.

સમજશે કીં ધ્યાનમા

હિતરસે; હસરે.

પાઠ ૫૦ મો.

વેહેજો નાં નાની નદી,

નાળ, જરો.

તેડે નાં તીતે, કીનારે

ઉપકાર નાં પાડ, આભાર

ચટકો નાં ડંખ.

બદલો નાં અવેજ, પાડ

આખર નાં માન, ધજત

જાંપ નાં જળ, ફાંદો.

તણાતી કું ખેંચાવી.

દયા નાં રેહેમ, મેહેર.

વળગીને કં બાઝીને.

દીવસ નાં દહાડો, દીન.

ઝંઝ અં જલદી, તુરત.

સુકવું કું જુલવું, વીસરવું

પરમેશ્વર નાં મોટાકું

શર.

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંગર નાં ભાત.

ક્યારડા નાં પાણી બ-

રાયલા નાના ખાડા

પરાળ નાં ભાતનું ઘાસ

છાત્રાં નાં છોતરાં.

ચોખા નાં ડાંગર માથો

નીકળેલા દાણા.

તર નાં નાના નાના

કુમળા છોડ.

લીલાછમ વીં ઘણાવ

લીલા(કાચીકરીએવા)

દાણા નાં અનાજ.

ખંખેરી કું આપટી.

ઝાડકે કીં વા દમ કસા-

તર કહાડે; કપળે.

નીપજવે કીં પકાવે.

ખેડુન નાં ખેતીકરનાર

કરનાર વીં બનાવનાર

ભારે વીં મોટો, ઘણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી વીં જુરા ડોળા

વાળી.

ધીઆળુ વીં ધીએ ચો-

પડેલું, ધીવાળુ,

તલપ નાં ચેકડો.

તીલુ વીં અણીવાળું.

લખુ વીં ધી વમરનું.

ચોખી લીં સમજાવવા
 ઘી; અમ્મલવંત.
 વેર નાં દુરમનાઈ; આર
 દળવે અં ધીમે; આસ્તે
 સુઝે કીંદેખાય; બરણાય
 તરત અ બરલદી.
 બીગાડ નાં તુકશાન.
 પાઠ ૫૩ મો.
 બીજાં વીં બીએએમે
 નરમ; પોચો.
 અમ્મલયું વીં પારક.
 પરદેશી; કાઈ દલાટો
 જોયલ નહી ને.
 સોડ નાં આજુ; પાસે.
 સામુ અ. તરફ.
 આઝી કું બળગી.
 મભરાયો વીં અકળાયો
 કાદવ નાં કોચડ.
 ઉઠાડયો કીં ઉભોકરયો.
 પાઠ ૫૪ મો.
 દરિયો=સાગર; સમુદ્ર.
 અમરીયો વીં મીઠું પક-

વનાર.
 રાશ નાં મીઠાનાઢગલા
 ક્યારા નાં નાના ખાડા
 અગર નાં મીઠું પાકેતે
 જગા.
 ઉસડવું ક. સાંભરીએવું.
 કાંઠે નાં કીનારે.
 પટ નાં પથર.
 દગસા નાં મંજ.
 મટોડીનાં ચીકણીમાટી
 પાઠ ૫૫ મો.
 પ્રમાણે અં રીતે
 બળીગળી=લખી વાંચી
 હોશીયાર થઈ.
 દાયજો ના. પાંચ મળુ-
 નો જોળે.
 આંટો=અરો વાલ
 શેરી નાં ફળીડ; મેહેલો
 નકિ નાં છેડે; છેવટે.
 મેડીએ નાં માળ.
 બાર નાં જોળે.
 એકીવારે અં એકદમ.

મેહેલા કું મુકેલા.
 મેહેલથી=ચોડી મહેનતે.
 ડાહ્યા=શાણ, સમજી.

પાઠ ૬૫ મો.

પંચ નાં રમ્તો.
 ખર નાં ઘરેડા.
 પાણુ નાં પથર.
 એધાણુ નાં નીશાની.
 લહીયો વીં સારા અક્ષ
 રનો લખનારો જો-
 મીયો; બળીને.
 દેવાયછે કીં ધસાયછે.
 પંડોન=વિદાન; માહેર.
 નીપજે કું થાય; અને.
 ગાઉ નાં કોસ.
 કપાય કીં મટે. દુરથાય.
 અબ્યાસ નાં મહાવરે
 કાયર અં હેરાન; દુખી
 આળસ નાં સુસ્તી.
 તોલ અં વળન.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૩)

માણસ બળતાં બળતાં વિદાન થાય અને લખતાં લખતાં સ્થ
 રા અક્ષરનો લખનારો અને; તેમ રોજ જે ચચાર ગાઉ આલ્યા કરે
 તે લખી રમ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧) પોપટ જેવો પશુપણ
 શીખવ્યાથી સમજ બોલતા શીખેછે, તે કાયર થઈને જે માણસ બળ
 વાથી આળસ કરે તેને મધેડા જેવો બળવા (૨) કુવા ઉપરના જે ક-

ગાંધીજી પથરા, તે રોજ પાણી બરવા જતાં દોરડાના ધસાસુથી ખીમે
ખીમે ધસાસુ બાથ છે એ નીસાનીના દાખરો હશે. (એટલે પથરા
ધસાસુ છે તો ગમે તેવો કાઠી મુરખ માણસ હશે ને તે મહેનત લઈ
શીખવા માંડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો.
જંગલ=જાંગલો કાઠ.
જમન } સફેદ રંગની
સીસું } ધાતુ કીટ.
કાઠ } કીટ.
દીડામાં ફૂં જોવામાં.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખ્ખી.
જવલે એ કોઈવિધત
કદાચ.

દેવના=અમી.
ગાળે વીં પીગળાવ.
ચોખ્ખી=સાફ; સ્વચ્છ.
ખારે વીં વજનમાંથી
અજકતા વીં અજકતા.
માંડને ફૂં અજવાળીને
જાંખુ વીં તેજ વગરનું
નરમ વીં પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.
મહીઆણી નાં ૧૬વાળ
અડધો તોલો.
ઓળખવું કીં પીમળવું.
વરુ નાં સોના રૂપાનાં
છેક પાતળાં પાનાં.

નર નાં ધાતુને
નેપાતળાં કરેલાં
ટીપી કં ટપેરી.
રજ નાં કણ, કણી.
તાવ નાં આખો કાગળ
ચિકાશ વીં ચીકણી.
વાળ નાં બાલ; નીમાંળા
મસ વીં ઘણા બહુ.
તાપ નાં ગરમી.
આંચ નાં ઝાળ.
યાદ નાં ફામ.

પાઠ ૫૯ મો.
ડોસો નાં ધરડો માણસ
અચખો નાં નવાહ.
છેડવું કીં અડકવું.
પૂરો નાં બરાબર.
સંપ નાં એક મત; એ
ક હીલ.

કને અં પાસે, સોડે.
બારી નાં બચકી.
અંગાળીને=અણાળીને.
કારણુ=સખખ, મલમલ.
અળ નાં બિરડા.

સંપસાળીને=દળીમળીને
નખળા વીં કમળેર.

પાઠ ૬૦ મો.
ટીખલી વીં અટક્યાણ
ટીખલ કેરે એવું તોફાની
અટક્યાળાં વીં આડાં;
અડપજા કરે તે.
અડપજાં વીં અટક્યા
ળાં દામ.

નીરાંતે નાં ચેન સુખ.
ગોશાં નાં ગાલ; ડાચાં
જુસડા નાં ફુદકા.
માંકડાં નાં રાત્રી મેનાં
વાંદરાં.

વગડામાં નાં વનમાં.
ઉઘાડા વીં ખુલા.
ચીડાય કીં ખીજવાય
વીટાળીને ક લપેટીને.
લટકાવીને=ટીંમાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.
બાહીએ નાં અમી.
અંધાળી વીં ધામી હલ.
સાહેબ નાં શાશી.

ધનિસાર નાં દેસલો.
અરે નાં હાય, પીકર.
દશ નાં હાલકવાલ.
ગણેપકુ વીં ધાપ પકુ
બુચી પ્રસર.

વઢવાડ નાં તડાડડી.
જાણીએ નાં બાદએ.
ફરીયાદ=અરજ; દાદ.
કડકા નાં માગ; કડકા
અરાબર વીં સરખા.
હુકમ નાં ફરમાસ.
છાનીમાની વીં યુપયુપ.
કોણું કીં કોણું.
ખરી વીં સાચી, ખુદ.
હવાલે કપો=સોંપી આ-
પ્યા; તપાસીઆપ્યા

ખાઠ ફર મો.

વેળા નાં વખત; સમય
અડવાડીકે નાં આઠ
દહાડાની મુદત.

ધ્યાન નાં ચંત; સુરત
અંબરજ=ગોરાલોક; રો
પીવાળા; શીતાર.

ખાઠ ફડ મો.

મોહોર નાં વણકલાક.
મહીનો નાં હંડ હાડ
આથમે=અરત ખામે; ધે
ર. ખામ.

મધરાત=વચલી રાત,
પખવાડીકે નાં પંદર
વાડીકે.

ખાઠ ફડ મો.

વા નાં પવન.
શીશી નાં કાચની ના
ની બાટલી.
વીજળો નાં પખો.
વાયરો નાં પવન વા.
અદારો નાં પસીનો પર
સેવો.

પવન નાં વાયરો.
વાસીને=દર્શને; ઠાંકીને.
લોટા નાં કળશીઓ.
થીર વીં હાલેચાલેનહી
જે એકની એકજ
જગ્યાએ રહે તે.
મોળ્યો ફૂંડ મોળ્યો.
અદલે અં જગોએ.
દખાવે કં દાખે.

ખાઠ ફપ મો.

મેહેર નાં વમળ; લી
સોટા.
ગતી નાં સકિત, અળ
ધુજલુ નાં હાલવું; કાંપવું
પ્રવાહ વીં પાણી જેવા
નરમ;
ધુમતી નાં તટખીર

હીકમન.

નાદ નાં અવાજ; સાદ
ઇશારત નાં સૂચક; ની
શાની.

સાદ નાં અવાજ.
કુડાળાં=મોળ ચકરડાં.
કપરાકપરી વીં એક પ-
છી એક.

છોટે અં આમે; ફર.
કક્કાવો વીં ફરેક મુકર
ર કરેલો.

અથડાય ક્રીં અફળાય
ઘાટ નાં ડોળ (ઘડીને
કરેલી બનાવટ.)
મેહેરા વીં કાને સાંભ
ળે નહી તે.

ઘડપણ નાં બુઢાપણ.
જન્મમેહેરા નાં જનમે
ત્યારથી મેહેરા.
મુગાં વીં મોહોડેમોલી
શકે નહી તે.

ખાઠ ફડ મો.

ટાટ નાં શણવું કપકુ.
કાગદી નાં કાગળ વેચ
નારો.
મેંટલુ નાં મેહેરા દેવો.
સાદ લીસુ કરવું.
બેળ નાં બહી.

ના નાં બાયો, દરતો, દેશાવર નાં પરદેશ દે	પાઠ ૬૮ મો.
ના નાં તાવ આપો શાંતર.	અબીમાન નાં અહંકાર
ક્રમણ.	નીશાની નાં એધાણી;
આહેળખાની નાં નિ- કાળ નાં ધાશકો; ક્રીકર	નીશાની.
આ સાહેળ કોકોને વા કળકળીયાં નાં આંસુ	સરદાર=સગદાર; ઉપરી
પરવા જોવા. દોઢમોઢ વીં મુરખ;	અસાર વાં સાર નહી
ડોવી દેવું કં ડબોવતું અલણ વીં વગર બળે	તે: નહાઠ.
મોળી કાઢવું. લો મુરખ.	રાય નાં ગળન.
તાવ નાં આખાકાગળ નાસુ નાં નામ; દફતરી	વેહેમ વીં શક; સદેહ
કટકડી નાં કટકી. કામ.	કર નાં દીલ મન.
ચાલણી વીં ચાણુણી મથાણુ= ઊપલાં ભાગ	ખતું કં લવતું; લવારે
ગ્રીષ્માગ્રીષ્મા વેહેવાળુ ધણી નાં વર; માટી.	કરવો.
ધાણુ વાસણુ. ઠંઠ=છેક નાકે સુધી.	સારઅસાર વીં સારી
પસાળી કં બીનાળી શેવા નાં રડવા.	નહારી ગત; સાર ન
સફેત કીંધાળુ ઊજળુ માહી=ખરાબ; મુવાની.	હાર કામ.
હરીને કં બધાંધને. ખખર નાં સમાચાર.	અક્ષર નાં હરફ; હરફ
મકરા વીં ખરખચડા સંદેશો.	ત.
લાથ ફેરવી એને લી- કંકેલીને કં ફેડીને.	અપાર વીં ધણોજ, જે
સા લાગે નહીને. રૂઓછો કીં રડોછો.	નો પાર નહી.
લીસા નાં સાફ; ઘુટેલા પછવાડેથી આં પાછળ-	જગ નાં જગત, પ્રધ્વી,
જિયા વીં સારાકીમતી થી; પછવાડેથી-	વડી વીં મોટી.
પાઠ ૬૭ મો.	શીખામણુ નાં ફાયદા
મુરખાઈ નાં એવકુદાઈ જવણ.	ની વાત.

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૧૪)

મુરખને માથે કાંઈ શીંગડાં હમીને તેની નીશાની હોતી નથી પણ જેને સારા નરસાતું હથુ બાન તથી તેનેજ મુરખ સમજવો (૧) જેને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહિ (કાળા અક્ષરને ક-

દી મારે) ને સનમાં અલંકાર ધણોજ રાખે તેવા માણસને પ્રશ્ની ઉ પર અથા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો. (૨) મોટીમોટી વેહેમ બરેલી ઘણી વાતોનો તો લવારો કરે, પણ ને મુરખનો રાજ માંહેલી શી માણુ સાંભળતો નથી. (૩)

પાઠ ૬૯ મો.

પાછતર=મેહેનત; મજુરી
આજોટવું કીં ગોલાંટ
ખાવી; ગટગટવું.
અમીર વીં મોટામાણુસ
દાબડો નાં ખાડો.
ધીરજ=સપુરી; શાંતી.
ખમી=સહી, સહન કરી
દડે કીં પાછુ કરે; દબે
હારે.
નરજ નાં ઈછા; ખુશી
દેખાદેખી ફૂં જોઈને.
પાક નાં ગરજન ગળ.
બાર નાં બોળે.
લાજ નાં શરમ.
સીધી વીં પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

હેણુ નાં તમેલો.
ન્યાલ નાં ગરખર; પર્ઠ-
સાદાર.
પુર=ખરાખર; પેટભરીને
હોડવા કીં મુકવામેલવા
દેખાયો કીં જણાયો.
ખોતરતો કીં ખોદતો.
ખણતો.

લેદ નાં કારણ; મરમ.
ધન નાં પછસા; દોલત.
ચર નાં તાંખાનો બે ક
ડાં વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર નાં જોડનાતનો
મેવો પીરપના આકાર
ગો થાયછે.
ખદખદતુ કીં ઉનુ ઉનુ
અમોટીઆં નાં રેશમી
લગડાં.
દીરાગળ વીં રેશમી.
પટથકિ=એક જાતનો જ
વડો.
ગજઆણી નાં ગજપ
નાનું રેશમી કપડું.
તાંતણો નાં તાર.
મુગટા નાં કોરણવાળાં
દલકાં અમોટીઆં.
મશર નાં રેશમી કપડું.
કોશોટો=લખજોગ દડી.
હીર નાં રેશમ.
કીડા નાં લાંબાજીવડા.
જાતજાતના વીં જાત
જાતના

પીનખાખ નાં કસખ-
ના ખુટા વાળુ રેશમી
જિયું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો નાં ગોધિ; સાંદ
મચર નાં ગણુગણુતો
જીવડો.
માતેલો વીં જખરો; ધરા
યલો મલખાલો.
નખજો=દમજોર, લુલો.
સાંદ નાં આખલો; ગોધિ.
આંટો નાં ચકર, ફેરો.
તોખા નાં કાયર; કંટાળો.
તુચ્છ વીં દલકો; નીચ
જોહંકાર નાં અગિમાન
ધરાઈને ફૂં પેટભરીને.
ગણુગણુતો ફૂં ગૂણુ-
ણુ કરતો.
નીચ વીં દલકો, તુચ્છ
જખર વીં જોરાવર.
પલક નાં પલ; કાણુ
કચરી કીં કચડી; છુટી.
પછાડે કીં અદાળે.
વેદના નાં દુઃખ; પીડા
ખાંડો નાં દીવાનો; ઘેલો

પાઠ ૭૩ મો.
 કરાણીઓ નાં બળમાં
 રહેનારો છવડો.
 હરાવવું કીં હાવવું, છ
 તી લેવું.
 બહેકવું કીં છાકીજવું
 વધારે બોલવું.
 બળ નાં કાંઈ; કાંસો
 છતવું કીં છતી લેવું;
 હરાવવું.
 કુલાર્થ=અહંકારે બરાઈ
 શેર નાં ૪૦૩ પીઆબા
 રતું વળન
 સાંઢીઓ નાં આખસો.
 બરોબરી વીં સરખા
 સરખી; સમાન.
 ગરબ નાં અહંકાર.
 હસવા કંમશકરી કરવા
 નાજ અં નહીં; ના.
 શાંકાં નાં ખોટી મહેનત;
 લેવલા.
 અટવીરો કીં આંટીમાં
 આવતો.
 છતનારનાં છતીસેનાર
 કનેહ પામનાર.
 ફેન્સ=ખીલકુલ, તદ્દન.
 પાઠ ૭૪ મો.
 કામનાં નાજીક, કહ્યું

રમુજી વીં ખુશ બાજે
 એવું
 અંચળ વીં હોંડીઆર.
 પટા નાં લીસોટા.
 રવાંટાં નાં બીણા ઝી
 છાખાક.
 ચિતારો=ચીત પાડનાર.
 પાઠ ૭૫ મો.
 છેતરવું કીં હમણુ.
 પાપ નાં નકાર કામ, ન
 કારાં આચરણો.
 દડીઓ નાં મડીઓ.
 ચુકવવું વીં ખસેડવું
 સતપડવું કીં છુપાવવું.
 કરડી વીં આકરી; સ-
 ખત.
 નાત=જમણવાર; વરો.
 બગડ્યું કૂંતપતભરાયો
 સરત નાં નીધા; પ્યાન
 છેતરાઈ કં હગાહ.
 વાહાલી વીં પ્યારી.
 નાનપણુ નાં બચપણુ.
 પાઠ ૭૬ મો.
 થડી નાં ૨૪ મીનીટ.
 પળ નાં, લેહેળો.
 તરવું કીં અતરવારહેવું
 મંદીર=દેર; દેવતાનાં
 ટકાટક વીં થડીએ થડી

વેલી=વેલીતિશ વિધા
 બળનારા.
 કુખીજવું કીં છુડીજવું
 કોણક નાં કોઠો.
 માપ=જરત; પરમાણુ.
 વાપરતાં કીં કામનાં
 આણનાં.
 પાઠ ૭૭ મો.
 બારે વીં કીમતવાળી.
 મોહોર નાં પંદર રૂપી-
 આની કીમતનો છુ
 નો સોનાનો સીકો.
 કસળ નાં કલાખત.
 પાલવ નાં કોર.
 વેહ નાં વેળીક.
 કંદોરો નાં કેડે બાલ-
 વાનુ ઘરેણુ.
 કીમત નાં મુલ, ભાવ
 ઉપડે કીં કીચકાચ.
 કુંદર વીં સારાં મમ-
 નાં.
 કંડી=સોનાની સાંકળ.
 તાલેવાન વીં પંદસાદા
 તોષ નાં શીટ.
 પાઠ ૭૮ મો.
 નાજીશ વીં દલખીં
 ટકાર વીં અકટ.
 ખુશી નાં કાજ; સતેષ
 પોતીકા સં પોતીકા

પાઠ ૭૬ મો.
વાચા નાં બોલવાની
સમજ.

આન નાં સમજ; અક્ષ
શા વાચે આં કેમ ?
જાને માટે.

પુણ્ય નાં કરમ, જાનનું
આશીશ.

કલ્પ = કાંઈપણ જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.
કાંચળી નાં કાપડું; બા
વડીનું ચાળી જેવું પ-
હેરવાનું કપડું.

પીયર નાં બાપનું ઘર.
મોસાળ નાં માખાનું
ઘર.

હેત નાં ખાર; ચાહેના.
હરખ નાં ખુશી, આનંદ
ઠેસ નાં ઠોકર, ખના.
પલળી કીં બીજાં.

અમડી કું ખરાબ થઈ
રીસ નાં યુરસો, તામસ.

ઉતરી કીં નરમપદી.

વાંક નાં નકસીર, ચુંદો
બાપડી વીંબીચારી, ગ
રીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.
નાદિ કીં બરબોધ કરે
બજવંત વીં જોરાવર.
કલેશ = કલુઓ; કંકાસ
હળતાં કું મળી જતાં.
સંપી = સંપકરી, હળીમ-
ળી.

સુખચેન = મળ, સતોષ.
શોક = હામીરી, મરતાવે.

ઘટે અં જોજા થાય
મેસ વીં જરાજરાપણ.
ગીનો નાં બાપડીઓ
રાગ કાઢીને જામછેતે.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૫)

આપણે જનો ભાઈને બેહેન હળી મળીને સંપથી રહીએ તો થણ
સુખ થાય, લઠી વડીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય આપ-
ર જોજા થાય ને વળી લોક પાછળ બદગોષ્ટ કરે (૧) જે આપણો
બાપ (ઈસ્વર) મોટો જોરાવર છે તે ઈશ્વરા હમે સદા હળી મળીને રહી-
એ એવું તું કર, કે જેથી નીરંતર સુખમાં દહાડા જાય અને કોઈ દહાડો
જરા પણ્ય કલુઓ કંકાસ થાય નહીં (૨) જે છોકરાં એક બીજા સા-
થે હળી મળીને રહેતાં હોય, ને કોઈ દહાડો સામ સામાં લડે નહીં, તે
જો સાથે રહીજામીને ગીનો ગાયછે, તેથી તેમની માતા મનમાં ધ-
ણી ખુશી થાય છે. (૩)

પાઠ ૮૨ મો.
દપકાં નાં કીર્ણીયાં.
પુણ્ય નાં શેવાળ.
કમલ નાં બાપડું.
ખર નાં કરીને બાપ

ધ ગયણ પાણી.
કરા નાં હાસાથી કુંદુ
પડીને બાપડું પાણી
રૂપ નાં કિળાં સતી
કીમ નાં માટીની માગર

કે ધડાનો ભામે-
લો નીચલો બામ.
વરાળ નાં બાક શેવાળ
નાસક = દાંકણ; માતુની
રૂકાળી.

ગગન નાં આકાશ.
દાર નાં ઠંડ. હીમ.
વેગળેથી અં આંધેથી
ઝાકળ નાં સરસી, એસ

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્ય=વચલા વાંધાના.
સાધારણ.
પુખ્ત વીં ઘણું, બહુ
હામ નાં ઉનોત્પટ્ટો.
ખરડો નાં પીઠ, વાંસો.
સાંધા નાં દેખા.
પાંસળીઓ નાં પાસા
તરફની હાડકીઓ.
ટેકીટેકીને અં અંધેલી
ને; ટેકો દેદને.
બડપુ નાં ઠાપુ.
ઝેરી વીં વીખવાળુ.
ચેલી નાં ડાયળી.
બેળુ વીં સાથે.
જખમ નાં કરડેલી કે
વાગેલી જગો.
પસરે કીં ફેલાય.
મટતાં વીંલાયક; નેઈ
એ તેવાં.

પાઠ ૮૪ મો.

સીંહ નાં એપખાં જા.
નાવરને રાગ.
જીવતદાન=નયો જનમ.

મહારાજ નાં મોટારા-
જા, રાગધીરાજ.
કાલાવાલા નાં ખુશામ
ત; વારેવારે કરગરી
ને કહેવું તે.

સામય નાં નેર;ખળ
છાયા નાંશીળે; ઓળે.
દોડદોડ કં દોડ ધામ
નાસનાસ; હીંગામ-
રતી.

ગુનો નાં અપરાધ,વાંઠ
માક નાં ક્ષમા,જવાદેવું
ચાકરી નાં સેવા.
ટાળીશ કીં મટાડીશ
શેખી=પતરાજ; વડક.
વન નાં રાન;જંગલ.
ગરીબકો=કંગાલ;રાંક.
ધેસો વીં ગાંડો;નાદાન

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર નાં તૈયાર.
તરાજુ નાં તખ્તુ.
ખળવશે કીં કરશે.
લસ નાં ચાકર;સેવક.
ગળ નાં ફાંદો.
જુટાણું કીં નીકળાણું.
અકળાયો કીં મળાયો
બુઝો નાં પોકર, પાંડા
અદસો નાં અવેર, પાડ

હાતરી કીં કરડી.
પ્રસંગ નાંવખતસમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠો=કસંઠી, સોટી.
રેસા નાં દોરા.
ખોયાં નાંસાંઠાનોગરબ
સુતળી નાં સણ
ની દારી.

ટાટપટી=સુતળીનું ટાટ.
દીવાસળા નાંદીવા કર-
વાની સળી.

માણસપુર વીં માણસ
જેવડાં. માથોગ્રાપુર.
ઝાઝાં વીં ધણાં; બહુ.
ઉપાડ. કીં ઉચકી.
મરડીને ફૂં આમળીને.

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળ નાંકુતરા જેવું
રાતે બોલનારું જનાવર
જુગળાં નાં નાળાં.
પાઠ નાં શેરડી ઉગેલી
તે જગો, ખેતર.

પોદા નાં ખોડ, ચુકા.
ખરેડો નાં વળુલી અ-
વડ જગો.

ખેડાત નાં લાંબી પે-
ળી ચુલી જગો.
ઝારીથી નાં સુપડીથી

દોળાં નાં જયે.
મુએલાં ફૂં મરીગયેલાં
કુકડા નાં મરણડા.
નુકશાન નાં બિગાડ.
અકાંત વીં એકલાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોલીઓ નાં લાલચુ-
માણસ.

જામણુવાર=નાત વરો.
પાપુ નાં તજવીજ,
તજાર.

લાલ નાં શાયદો, નંકો.
તપેલાં નાં પાતેલાં,
મખાળી ફૂં સાયવી,
તપાસી.

વિયાવ કીં પ્રસવે.
અચાં નાં છોકરાં.
જૂલથી નાં ગદલતથી

પાઠ ૮૯ મો.

કુતારા નાં ઠગખેર.
સમજવી લખજતારા
નાદાન કીં છેલો, અણુ-
સમણુ.

આદમી નાં માણસ.
ફરીને અં બીજીવખત
નાત=જામણુવાર, વરો.
ખપ નાં જર, કામ.
ચુપ નાં મુઓ, અમેલો.

વસતા કીં રેહેના.

પાઠ ૯૦ મો.

ભીંડી નાં શણુને મળ-
તી બત.

વાણુ નાં ભીંડીનારેસા.
ની દોરી.

ગરીબ વીં પૈસાવગરના
રંક, નીરધન.

ટકાવ વીં મળખુત.

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ=વાંકાસુકા.

રણુ નાં રેતીનું મેરાન.
રેતાળ વીં રેતીતાળી.

અરથી નાં જનાવરના
ચામડાના પાતળાપડ

ગાંધી જે ચીકણી થી
જેવી વસ્તુનીકળે તે.

સદેશા=સમાચાર, ફેણુ.
પોપણુ નાં સુજરાન,

મુસાફરી નાં માડીઓ
ફપગે ચાલના એકદેશ

થી બીજે દેશજવુતે-
સાંઠણી નાં જીટની મા

દા(જડપથી ચાલનાર
જીટ.)

તરેલવાર=અજગરીતનુ
ઓર તરેલનું.

ગડપ=તીકીદ, વિલાવળ.

ખાવળીઓ નાં ખાવળ
ના કાંટાનું ઝાડ.

સંકડાઈ ફૂં સંક્રમાઈ,
દયાઈને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસખતિ નાં લીલોતરી
વેલા નાં ભોંયપર પયરા

તો છોડ.

ખટારા નાં અણુખડા.
તાંદલબે નાં તાંદળીઆ

નીકેચોલાઈની ભાજી.
સુરણુ=એક જોતનો કંદ.

મેથી નાં મેથીનીભાજી
રતાળુ=એકજોતનો કંદ.

તળણુ કીં તેલમાં વધા-
રવું.

પાઈના પાઈનીભાજી.
સફરીઆં નાં મીઠોકંદ

અળવી-અળવીની બા-
જી.

માફીને કીં પાણીમાં-
રાંધીને.

કુમળા=નરમસુવાળા.
અડે કીં ગદામ, રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

સંકટો નાં સરગુઓ.
અગધિઓ નાં અમાથ

આના ફલનું.

કડો=કડાનાકુતનું ઝાડ.
લીલવા નાં મીચકાણા.
ફાલીને કું છેલ્લીને.
સુધાં અં સાથે.
રીંગણું નાં વંસાક.

પાઠ ૬૪ મો.

પાર નાં સામે કીનારો
માછી નાં લીમર, માંછ
ત્રાં પકડનારો.

સડ નાં ખાદીએખાંખી
સાકરી સાથે સીનીને.
વાલાણુ ચલાવવા સા
રૂ બાધેલી તે.

ખારવા નાં ખડાસી.
મછળી નાં નાની હોડી
દંદારવું=પાણીમાં ચલાવવું.

શીધું=ખાવાનું ભથુ.
હમેશાં નાં ચાટવા.
સાંમત નાં ચીજો.
તોપ ના. મોટી બંદુક.
આદર=ખાદીની પીછોડી
બાએ=મુશકેલાઈથી.
સમાઈ કો. માઈ.

પાઠ ૬૫ મો.

રીંછ નાં બીલામણું બ.
લવાણુ વ્યવહાર.
ખિયામણું નાં અયકર.

મધમાખ નાં મધકરના
રી માખી.
મધપુડો નાં મધ માખ
નો પુડો.
મજબુત પીંડ વેરાવર.
બાપે કીં સ્વાદ લાગે.
રાની નાં વડામજાની.
ભોગ નાં કાખખી.
ચટકા નાં ડંખ.

પાઠ ૬૬ મો.

ભચરડીને કુંકચરડીને
જવલે=કોઈ વખત.
જમતાં કું. ભટકતાં.
થાક નાં મેહેનત.અમ.
પીઠ નાં ખરકો, વાસો.

પાઠ ૬૭ મો.

હલકી=ચોડીકીમતની.
મેળવણી નાં બેગે.
કંસારા ના. ધાતુના વાસ
ણુ બનાવનારા.
કલાધવડા નાં કલાઈનાં
વાસણુ બનાવનારા.
ધાણી કું રાખી.
વાળાએ કીં મરડીએ.
દોહણી નાં કલમચો.
હાસની તામડી.

પાઠ ૬૮ મો.

ગોખીએ નાં રીસાની

સખોટી.

છરા નાં નાનીનાનીશી.
સાની ચાળીઓ.
બંદુક નાં નાની ટોપ.
કાંતીલોડું=ચીનાઈ લોડું.
વોહોરા ના. હોરાલોડો.
કાંચું નાં એક વનની
બરડ ધાતુ.

પાઠ ૬૯ મો.

રત નાં મોસમ, વખત.
કુંપળ=ફાળુગો, અકાર.
મોહોર નાં આંખાનાં
ફૂલ.

ટેટી નાં ખડખુચા.
આંખાગાળો=કેરીગાળો.
કેરીગા રસ મારીને
જમવા સાંર ખાધ.
બાંડુ જમવા તેડવાતે
તરબુચ નાં એકવનનું
રસદાર બુસ ડોળાઃ
જેવું. મોડું રજ,
કોણ નાં એનમાણ.
ટકી નાં મંદુર સખધી
મોલવું તે.
રાએણુ નાં લીખોળીના
જેવો મેવો.
ખારો નાં પંચીનો
કેમલ નાં કાણુ મકું.

રામનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

અમધાર વીંચડી આ-

વેલું તે, ધેરાધમિયલું.

વીંચળી નાં વીંચ.

અમકારા નાં અમકારા

કડાકા નાં અવાગ્ન.

ગરજના નાં મહગડાટ

કાટકો નાં મોટા અ-

વાગ્ને.

પુર નાં ભરતી, રેલ,

પાણીનું આવવું.

હેલી નાં ઝડી, વરસાદ

એ ચાર દીવસ સામ

ટો આવે તે.

દુકાળ નાં અનાજ પા

ણી નહી મળે એવો

વખત; કટી મોઢવારી

તર કીં તરપત ધાયછે

અરામર પડેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસીયા=કપાસનાં પી.

કુટવાનુ=કાઠે સીકડાવું.

કાલાં=કપાસનાં છંડવાં.

ડમકી નાં નાનીએજડી

અંમરજી.

હીમ નાં ટાઢ દંડ હાં

તેમનો નાં મસાલો.

સમડી નાં કાણાંકાણાં

વાળુ મારીનું દેવતા

રાખવાનું વાંસલું.

કુડાળુ=ગોળ ચકરડ.

તાપણી=ધાતુ પતોડા વ

એરે કરડીનું બળતું.

મહામહા=ધણુ ધણુ.

પાઠ ૧૦૨ મો.

દુસ્મન નાં સત્, વેરી.

ચુડા=માયડીઓ દાયે

પહેરેછે તે.

રમકડાં નાં બાળકને

રમવાની ચીજો.

ઉપાડે કીં ઉચકે.

અટપટી વીં અધરી.

છુટે નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ મો.

છત=સીંચક; સંધરો.

ભડી નાં દેવતાનો આ

રો.

ગોતર નાં અનાજનાં

ઢાલાં છોતરાં વગેરે.

કણસવું=ચોળવું.

સોંદો=લપકો; લપકો.

પણો નાં ગીણી રેત.

ચોટનું=ચોખડા સવો.

અસમ અં અતરંગ.

દાલે નહી એમ.

બરન=પરવા; દરમર

પાઠ ૧૦૪ મો.

કેલ નાં કેલ, છો, કેમા-

રીને પલાળીને મારો

કરેલા તે.

મટોડુ=ચીકણી મારી.

આધારે નાં આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખત્રાસી નાં ખાસવા.

વેહેરવું કિંકરવત વતે

ચીરવું; પાડીઆં પાડ-

વાં

કામઠાં નાં વાંસને ચી

રીને બે ભાગ કરેલા તે.

કરાઈ નાં લાકડાં વેહેર

નારો.

મેહોલીઆં નાં નેવાંઆ

ગળની પાટણી.

સરડવું કિં કામઠાં બ-

રી લેવાં.

પકવાસા નાં લાકડાની

પાતળી ચીપો.

વળી નાં સાકરી.

મારોટીઆ નાં પાટણ.

લગ નાં ગે, સાકરો.

લાળ નાં નીચોટોળાણુ

પીટીઆં=ખડા સાકરા.

પાઠ ૧૦૬ મો.

આંતર નાં હાંઆર

કહોડ નાં લુહાંનીથલી

ગરબ નાં ખરે સાદુ તમામો તાં ખેવ રમત
અન=અનાજ દાણા.

એરણુ નાં જંગા ઉપર
સોતી લક્ષર વગેરે
તીપેછે તે.

વમાણુ નાં દેવતા સજા
આવને કુદ મારવાની
આમડાની ચુણુ.

કોશ નાં નરાજ.

ખરડવાં નાં ચાપડા.

સામાન નાં ચીજો.

પાળી નાં ચપ્પુ, છરી
ઢંઢ અં છેક.

સાંસા નાં તંગી, વાંધા
નીરાસ વીં ના ઉમેદ
આશાખંસ.

ગડખડુ કીં ઠળીપડુ
સાંકડો કીં અડોઅડ.
નીકલ=છુટકો, તોડ.

પસમો વીં અધરો.

અડોઅડ અં પાસેપાસે
કુમર નાં મોટો દેહો.
ટકરી નાં નાનો હંમર.

ચોતરક અં આસપાસ
આરે બાણુ.

મારગ નાં રસ્તો, રાહો.
કદામી અં કોઈ સખત.

પાઠ ૧૦૮ મો.

ચતુરાઈ નાં ડાપણુ.

વખાણુ વીં તારીફ
ઠરવી, સાફ કહેણું.

અને અં છેલ્લે; છેવટે
વળે અં મરડયો.

સંકડાઈને કીં સકોઆ
છને, દખાઈનો.

સમજણુ=સમજ; ખુદી.

હડ નાં છદ, મમત.

જીવ=પ્રાણુ; આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીડવાં નાં દીડવાં,

રેટીઓ નાં રેંટ.

અરમો નાં કપાસમાંથી
કપાસમાં સાથ જુદા

પાડવાનો નાનો રેંટી
ઓ.

ખાટી નાં દોટી, જાડુ
કપડું.

જુતરાઈ=જુતનું બનેલું.

મજમલ નાં કીણું જીં
સું જુગડું.

પોત નાં કુમાશ.

જગનાથી નાં એકબે

તરું કીણું જુગડું.

માદરખાટ નાં સફેદ મ

ટકુમાલદાર જુગડું.

જુદા વીં જુદા, નોખા
ખાસ્તો નાં એકબેનું
કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

ખિખ નાં કાશણુ.

લાલાસ નાં રતાસ.

કરોડ વીં સો લાખ.

માઉ નાં કોશ.

તેજ નાં નુન, ચળકાટ

ઝાડપાલો નાં ઝાડનાં

ઢીણું પાંદડાં.

ગરમી નાં તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા નાં ચાંદ, ચાંદો.

અલાયો નાં વાકાપાથો.

આવાં ( )

દર્પણ નાં આરસી.

પુતમ નાં મંદરમીનિય

અમાસ નાં મહિનાનો
છેલ્લો દિવસ.

પૃથ્વી નાં થડતું, નામ

દુનિઆ.

મુદલ વીં બીજાં જુલજરા

પાઠ ૧૧૨ મો.

હડીઆળ વીં વનીત

જાણવાનો સચો.

મધરાત નાં વચલીસલ

કલાક નાં રો. હડી.

અમરેજી=અમરેજી સો
કર્તુ.

અપર નાં કલાક.
મિનીટ નાં રામ ધળ.
ભાગ=ધીસે, પાંતી.
પાઠ ૧૧૩ મો.

આમલાં નાં વાહળાં.
અહ નાં સ્થિર તેજનો
તારો.

જલદ=તીક્ષણ કસતાર
અમાની સીં વેહેમવાળા
ભોળા, સમજણુ વ-
ગરના.

શકતી નાં જોર; અળ.
સંકડો વીં સો; હજારે.
એકાદ=એક, કોઈ પણ.
નવુંનુનુ=ફેરફાર આદ-

તે, જોમ, કળ રળ.
પુછડીઆ=પુછડીવાળા.

પાઠ ૧૧૪ મો.
મેલીએ કં મુઝીએ.
જોણુ વીં યોડુ જરાક.
વરાળ=આદ, શોવાળા.

પાઠ ૧૧૫ મો.
મેહ નાં વરસાદ; મેધ.
તરશે કીં શોપે.

કૂપા નાં મેહુરઆની.
વટેછે કીં લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વેઆપર વીં અધે ફે-
લાય, અધે ફરતો.
આઆસ નાં બિખસ.
ખોળવું કીં શોધવું.

અંતર=દીસ બીતર.
આકાશ=વાહળ, ગગન

આસ નાં હળે કરીને
ખેતરમાં જે લીટા પા
ડેછે તે.

કચ્છી નાં રજકણુ.
વીધપતિ નાં જમતનો
ધણી; પરમેશ્વર.

આસપાસ=આમેપાસે.
વાસ નાં રહેઠાણુ.
ઘાટ નાં વેતરાણુ;
તોડ.

તાત નાં આપ ધણી
જગતકરતા નાં જગત
નો બનાવનાર ઈશ્વર
હાલું વીં ખાલી; અ-
મથુ.

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૬)

આપણી આસપાસ આકાશમાં ને ઘાસ તથા ચાસની પાસે પણ ૫
રમેશ્વરછે; એવું મનમાં જણાય છે (૧) આપણે બોંય તળીઆ ની
એ બોંયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીને મનમાં કંઈ ઘાટ રચીએ (૬
માનો ને કોઈને મારવાનો) તે અધુ જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર જ-
ણેછે (૨) એક જરા જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી
જગ્યા શોધીએ તો કંઈ પણ પરમેશ્વર વીના કોઈ જગ્યા ખાલી માલ-
મ પાતી નથી. (૩)

પાઠ ૧૧૭ મો.
સ્વામિ નાં કમ; સાશ.
નાકી નાં નાક; ધનની.

મુહુ=લોચ; લાસ.
આણુસમજણુ વીં વગર
સમજના, નાકાન.

ખાતરી નાં નીશા;
ખાતર જમા.
પાઠ ૧૧૮ મો.

આવ નાં હોશ ઉત્તમ.	છળ નાં દગે; કપટ.	દગાર નાં દમખાણ;
મુડી નાં નહારી, માઠી	છુપાવવું=છાનુ રાખવું.	છળબેદ.
હાં નાં અબકા, ડાળ.	શીખ નાં શીખામણ.	ખડેલુ કં આખડેલ.
હાલો= ખાલી; અમથો.	પળી નાં ધોળાં વાળ.	ડામ=કલંક, કુપણ એખ.
બેદ નાં કારણ, પડદો.	પરીઆં; સફેલી	ગળી નાં તામોશી. (એ
આળ=વહોમત; બહો.	રૂડી વીં સારી મલતી	ક બલતનો કાળોરંગ.)

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૧૭)

હું તમને સૂણે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો પણ ન હારા લોકની નહારી શીખામણ માનો નહી, ઉમંગથી બહો ને છુપી વાતના બેદ મનમાં સમાઈને હું જાણકા એ વાતની અરે તમે મનમાં રાખો (૧) નહારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને દગખા છૂતો ખાલી ટોમ તમે મુઠ્ઠી દો; કાઠનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલુ કે આ ખડેલુ હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઈને કહો કે હમને જડેલું છે (૨) જે માણસ કપટથી કે હીકમતે કાઠને છેતરીને વાત છાની રાખે તો તેથી તેની આખર ઘટે ને લોકમાં કાળી ટીલી આવે; પછી ત્યાં સુધી સફેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યાં સુધી) તે ગળીતો ડાઘ કેમે ક-ર્યા છુટતો નથી, એટલે (કાળીટીલી) આવી હોય તે મટતી નથી ૩.

પાઠ ૧૧૯ મો.	ચંબેલી નાં એકબલતનુ રસણવું દોં બટકનું.	વાણેતર નાં ગુમાસ્તો
વસ્તુ નાં ચીજ.	સફેત પુલ.	મેહેતો.
ગાણી નાં જેમાં છવછે	સુમધી વીંસારીવાસના	ઉધરાણી નાં આપેલા
તે જે અહીથી તહી	સાધારણ વીં વચલા	પહાણી માગણી.
ફરી સકે છે લે.	સાધાની મંથન.	પીતાંબર નાં હનુ રેશ
મુલક નાં દેશ.	શોરમ=સુગમ, ખુરખો	મી ખોટીક.
સંધા વીં સધળા; બધા	પુરૂષ નાં મરદ; બાગડો	બલે નાં ગમરેજવા-
પાઠ ૧૨૦ મો.	બલમનસાર્થ નાંદાના-	તાલગનો વરધેડો.
ગળપણુ નાં ખીદાસ.	દ; સાલસાઈ; બલકા	નુકરાન નાં ખીઆડ.
ગોગરો નાં એક બલત	પોચાઈના નરખાસપણુ	દગ્યા નાં લોટ દળવા
તુ સફેત પુલ.	પાઠ ૧૨૧ મો.	

सु भवुरीनुं काम.
 वडा ना. आपदा विपत
 दापडीओ ना. दोशीवा-
 णीओ; दापडवाओ.
 गुण. वी. हलको बोरो.
 पमार=मुसारे मदीना-
 माउ ना. सोहो.
 वापदा ना. इराप इरेवे-
 वो हलको.

पाठ १२२ मो.

अमरप ना. अके वन-
 तनो सहेत पडवाओ
 पदारथ.
 मदारी ना. मेल करना-
 रेयाछगर; नटलोको.
 नीसवा की नीकवा.
 सोधा वी. ससता.
 हर वी. हर; अके.
 मगन ना. मुश.
 वेणवु की. गणु. म-
 छुकांयु.
 मजा ना. रमुक, गमत

पाठ १२३ मो.

मंडस्त ना. मोटा कुण-
 नु आयाइहार भाणुस
 समालवा क. तपासवा
 भीडाणीकु ना कयडा
 कयडी.

यभाउने का. इभाउने.
 वासेलु का. हाथिलु.
 पाडोसी ना. पासेना व
 रेमा रेहेनार.
 उदाश वी. हलगीर.
 वीसे वी. अमे; अ'अ-
 वाणे.
 रण ना. छुटी गरतररी.
 उपडा ना. होप.
 केरा वि. यककर आंटा.

पाठ १२४ मो.

रवर ना. अ-थी-आसुधी
 मानो गमते अकेअ-
 क्षर.
 पाराणडी ना. पद.
 तोतडा वी. ओणडा.
 व्यंगन ना. क-थी-व सु-
 धीमानो गमे ते अके
 अक्षर.
 जेटाअक्षर ना. जेटला
 इरको.
 अतकु वी. अराप; तो-
 छु.
 शण्ड-ना. ओल.

पाठ १२५ मो.

भाव ना. प्रदुष्ट खरव.
 टेरु ना. रेमु; अण्णी.
 अवाणु ना. अमाडीना

डिपवा हांत डिपरनी
 सुवाणी वरजो.
 रपड ना. पुहुनु साद.
 वाक्य ना. मे अथवा
 तेथी वधारे शण्ड अ
 कडा थवाथी ने पय-
 न ओसापछे ते.
 अडाउने का. अटकाउने
 डिवाउनुं क. पुहुनुकरवुं.
 पाठ १२६ मो.

काणछ ना. ध्यान; स-
 टक.
 कमुल ना. करार वचन.
 मुयरको ना. कमुलाव
 नो खेम; इस्तावेण.
 मेणी वी. मेणवी.
 विगमचिन्ह ना. वीसा
 मो खेवानी नीरानी
 अटकु की. धोलवु.
 टपकु=जीछु भीहु, गिहु.
 गुनेगार ना. अपराधी
 हरछ ना. मेरछ सध.
 ओणु वी. साद; पुहुल.

पाठ १२७ मो.

वराप ना. उत्तर.
 संभाण=तपास; नीधा
 टम ना. रीत, छु.
 प्रत्येक=दरेक; हरअके

શુદ્ધ વી. ખરો; સાદ.
ઉતાવળ એ લાડીદ.
મહાપરો ના. આમેય.
નીયમ ના. કારો; કાચદો
વારો ના. સાદ, સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

આજખોવ=આજણી.
લીધી ના. જાણા બાડી.
આનુસાર=મીઠું; ખિંડુ.
મુજરાતી=મુજસલતી.
સક્તિ=આખી; બધી.
ધરમપુરતક=ધરમની વા;
તત્તી ચોપડી.

મુજરાતર ના. પહેલાશ
સ્વાતમાં શીખવાના
દરકતો
સોરણુ ના. રીત; રત્નો.
આજણી=આજખોવ.
ખેરલી ના. આખા; લીધી.

ઓળખવાને કો. ખીજા
નવાનો; બાળકાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

કનિષ્ઠ ના. સીરખાવ
મુથીબદલ કાંઈ એ
લીસ આપવું તે.
વિગ્વાસ ના. ખરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુકેલ વી. અધર; મુ-
ચીખત.
ઉમેરવી કો. વધારવી.
જોખવું કો. તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

મનુર વી. સાણો; સાલવો
ઝવેરી ના. હીરામાણેક
વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનુ ના. હીરામા
ણેક મોતી વગેરે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન વી. પ્રમસાકાર.
ફલ ના. રોંગ ખનુગ
કાસકાચી ક. પટાવી.
સમજવો.

કપીર ના. સાંઠ; બીખ
માગનારો.

ધમકાવીને કો. ધુરકા
ચાપીને; ધમકાઈને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ખાખો=દીકા; બેયો.
ખાંખાજો વી. વાંખચાજો.

રખાજો=સારો; મધુર.
બોજુ વી. નીખાલસ.

કપડી નહી તે.
બળ વી. હુરુ; કપડી.

જાણુ=મુણ; આચરણ.
દીમંદો કો. દેખાયછે.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૭)

આડપર માજો આંધવા બેડો એવા બેક કાચકતે બેયો, તે
એ પાંખચાજો બોજતો હતો પણ તેનો ત્રગ સારો હતો નહી.

પાઠ ૧૩૫ મો.

આંકડા=અંક તથા.

આપડી=અંધ.

મેઘાની કો. સરખાલી
મુકામનો દરી.

ભુખાળ નિખા

સવાલ—હાકરમો બોમો તો દિશાઓ દરવીઠે

જવાબ—દિશાઓ આરંધે; ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ તે પશ્ચિમ.

સ—દીશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણીશો!

જ—હાથ સુરજ ઉપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોયતો કુવનો તારા પરથી; અને તે પણ નહીં દેખાતો હોય તો વઢાણના હોકાય વધી.

સ—પુર્વ અને પશ્ચિમ દીશા કેમ જાણીએ!

જ—જેનીગમ રોજ સુરજ ઉગતો હોય તે પુર્વ દીશા, અને સાંજે આપસનો હોય તે પશ્ચિમ દીશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષીણ દીશા કેમ જાણીએ?

જ—આપણે પુર્વ દીશા તરફ માં કરીને ઉભા રહેવું, તો જેનીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર અને જેની ગમ આપણો જમણો હાથ આવે તે દક્ષીણ દીશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયત્ર અને કુવના તારાએ કરીને દીશા સી રીતે જાણવી?

જ—હોકાયત્ર એટલે વઢાણનો હુકો તે મોટા વાઢાણોમાં ખલાસીલોઠો ગમેછે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે. તે યંત્રની સોમ હમેશાં ઉત્તર દીશા તરફ રહેછે, તેમ કુવનો તારો પણ ઉત્તર દીશાએ હમેશાં ઉગેછે, એ રીતે ઉત્તર દીશા જાણીએ એટલે પછી બીજી દીશા જાણવી સહેલછે. એટલું માત્ર રાખવું કે ઉત્તરની સામે દક્ષીણ અને પુર્વની સામેની પશ્ચિમ દીશાછે.

પૃથ્વી.

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવોછે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ હડા જેવોછે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ હડા જેવોછે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષણ કરી આવ્યાછે તેમનાથી કારણો સાથે સાબીતી મળે ચુકીછે તેથી જાણીએ છીએ કે પૃથ્વી તેના આકાર ગોળછે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબીતીનાં કારણો અતાવો?

જ—હાથ તે સાબીતીનાં કારણો બહુ છે. જો તો એક લોકો વઢાણનાં બેશીને એક દેશથી બીજે દેશને જવા સાફ નીકળેછે. અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષણ કરનાર વ્યાધી તેઓ નીકળ્યાં હોય તો પ્રાણી આવેછે. ર. વડુ વ્યાધી સુદમહત્ત થાયછે ત્યારે એક

તરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રહે છે. તે વખતે પૃથ્વીની ચંદ્ર ઉપર ગોળાકાર માલમ પડે છે. ૩. ભૂં નક્ષત્રીય હીસા તરફથી ઉતર હીસા તરફ લોકો અમલ નો ઉતર મુત્ર નક્ષત્ર ગેમુ દેખાતું બ-
લાય છે. ૪. યુ પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજ અરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વહેસો ને કોઈમાં ઝોડો. કોઈ દેશમાં સવાર પડે છે નો કોઈમાં બપોર થાય છે, કોઈ દેશમાં બપોર થાય છે નો કોઈમાં રાત પડે છે તારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગાળ છે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઈલ છે?

જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઈલ.

સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઈલ છે?

જ—આસરે ૮૦૦૦૦ માઈલ.

સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની?

જ—પાણી અને જમીન વડે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી?

જ—જો આખી પૃથ્વીના અરાબર વાણ બાગ કરીએ તો તેમાંના બે ભાગ કરતાં વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

વ્યાખ્યા.

સ—કોઈરાખ્યા બોલો તો તમે નક્ષો બોલો છે, નક્ષો તે શું?

જ—હાજી. નક્ષો એટલે આખી પૃથ્વી કે તેના કોઈ ભાગ. કે દેશ કે સેહર વગેરેનો નમુનો ને.

સ—દેશ કેને કહીએ?

જ—જેમાં ઘણાએક પ્રાંતો, ધંવાકા વગેરે આવેલા ને.

સ—પ્રાંત કેને કહીએ?

જ—જેમાં ઘણાએક સરકાર, છલ્લા, તથા માલિક આવેલા ને.

સ—ધંવાકા એટલે શું?

જ—જે ઘણાએક પ્રમણાઓ મળી થયેલો ને.

સ—પ્રમણ એટલે શું?

જ—જેમાં નાનાં નાનાં માની ઘણાં આવી એક નમુનો બનાવેલો ને.

સ—ગામ કાને કહીએ ?

જ—જ્યાં કે ઘોડાંક ઝુપડાં (૫૨) ની વસ્તી હોય તે ગામ.

સ—ત્યારે ગામડું કાને કહીએ ?

જ—જ્યાં ઘણાંજ ઘોડાં ઝુપડાં જેવાં વસ્તી વસ્તી હોય તે.

સ—તાલુકો એટલે શું ?

જ—તાલુકો તો જે પ્રમાણુ કરીને કહેવાય છે તે.

સ—કસબો કાને કહીએ ?

જ—પ્રમાણુનું જે માપી મોટું ગામ તે કસબો.

સ—શેહેર કાને કહીએ ?

જ—જ્યાં મોટાં મોટાં છાત્રાલય તે હારખંધ ઘરો બાંધેલાં હોય, અને
જ્યાં સારાં સારાં ઘોડાં તથા બગ્ગર હોય તે જ્યાં ધમધાકરા
સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ—જંદર એટલે શું ?

જ—નદી કે દરીઆ કાંઠે વેપારના મથકનું જે શહેર આવેલું તે.

સ—રાજધાની એટલે શું ?

જ—રાજગાદીતું જે મોટું શહેર તે.

સ—સરથાન એટલે શું ?

જ—રણગોના વસાગેલા જે નવા નાના ખંડીઆ મુલક તે.

સ—પ્રથવી ઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયેલા છે ?

જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સમુદ્રધુની, સમુદ્ર, મહાસાગર.

સ—પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલા છે ? અને તે દરએકને શું
કહે છે તેના નામ દો ?

જ—તે પાંચ છે, અને તેમાના દરએકને મહાસાગર કહે છે તેમનાં
નામ હિન્દ મહાસાગર, દક્ષીણ મહાસાગર આટલાન્ટીક મહાસા-
ગર પાસીફીક, અને હિંદી મહાસાગર.

સ—પ્રથવી ઉપર જમીનના કયા કયા ભાગો થયેલા છે ?

જ—મેટ, સયોગીલુમી, મુસીટ, દીપકદમ અને ખંડ.

સ—પણ જમીનના માપી મોટા ભાગો કેટલા થયેલા છે અને શું કહે-
છે તેના નામ દો ?

જ-તે ચાર છે, તેમાંના દર એકને ખંડ કહે છે તેમના નામ; યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરીકા. એ શીવાય એક પાંચમો ખંડ છે તેને "આસ્ટ્રેલીયા" કહે છે.

સ-અમેરીકા ખંડના કેટલા ભાગ થયેલા છે ?

જ-બે, ઉત્તર અમેરીકા ને દક્ષિણ અમેરીકા.

સ-તકા કોને કહીએ ?

જ-જે પાણીનો ધોધ પવનમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને દાગળી જગ્યામાં ઘસીને સમુદ્રને મળે છે તે.

સ-સરોવર કોને કહીએ ?

જ-આસપાસ ચોતરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ-અખાત કોને કહીએ ?

જ-જમીન ઉપર થયેા લાંબો ગયેલો સમુદ્રનો જે કાંઠો તે.

સ-ઉપસાગર કોને કહીએ ?

જ-અખાતમાં મેં પોહોળું થયેલું તે.

સ-સમુદ્રધુની તે શું ?

જ-જે સાકડા પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધે છે તે.

સ-સામુદ્રધુનીને સરોવરથી ઉલટું શું ?

જ-સામુદ્રધુનીથી ઉલટું સયોગીભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું ખેટ.

સ-સમુદ્ર, સાગર કે દરીઓ કોને કહીએ ?

જ-મહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ-હારે સાગર એટલે શું ?

જ-મહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો પ્રથમ ઉપર આ રા પાણીના પાંચ ભાગ ક્ષેત્રમાં તેમાંનો જે અઢેકા ભાગ તે.

સ-ખેટ કોને કહીએ ?

જ-ચોતરફ ફરતું પાણી ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ-સયોગીભુમી એટલે શું ?

જ-સાંધવારી જમીન (જે સાકડા જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધે છે તે.)

સ-બુધીર, બુશવાદા, અથવા કેપ કોને કહીએ ?

જા—જે જમીન લાખી વધતી સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સા—ખાડ કોને કહીએ ?

જા—જમીનના મોટા જેમાં વણા દેશો આવેલા હોય છે તે.

સા—દુંગર પહાડ અને પરવત કોને કહીએ ?

જા—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે દુંગર; એવા વણા દુંગર સાથે જોડાઈને પૃથ્વીની સપાટીથી વણા ઊંચા મએલા તે પહાડ, અને એવા એવા ઊંચા પહાડ જોડાઈને સાથે લાંબા પથરાએલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સા—ખાડી કોને કહીએ ?

જા—સમુદ્રને મળવાની આગમન કરતીનું ખાણી માટે આવે એવું નદીનું ગુણ જે પોહોળું થાય છે તેને ખાડી કહે છે.

મુંખાઈ ખેટનું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંખાઈ ખેટ આવેલા છે. મુંખાઈ રોહિરની દક્ષિણ બાજુએ હોલાખા, એકળે, અને ચેપટી, પુર્વમાં મુંખાઈનું ખાડ ત્રીવરી અને મીઠાના અગર, પશ્ચિમમાં મહાલક્ષ્મી, ખાખાલા, વરલી અને માહીમ કિતરમાં માહીમ ધારતી, સાયન, મનમાન, માદુગા અને ગવરી, મધ્ય ભાગમાં દાદર, વડાલા નાપગામ, પરેલ, ચીચપેટ ગલી અને મીન્ડયુરે મંડગી, એ હીવાય તારદેવ, ગીરગામ કામાદી મુરા, ખેલવાડી, આરા તળાવ, જોથખળા, ચતાર પાખડી, મળગામ જુલેશ્વર, ઉમરખાડી, મારશીટ માંડવી, ધોળીતળાવ અને કાટ નૈર-ત્ત કોણમાં પાલકેશ્વર ત્યાં મત્તનર સાહેબનો બનેલો છે તથા હિંદુ લોકો કનુ દેવળા છે. ખાખ કોણમાં વળી વડોદરા રેલવેના સ્ટેશનો જે મુંખાઈમાં આવેલાં છે તેના નામ હોલાખા, મન્યેશેટ મરીનસાઇન, ચરતીદોડ આંટગાડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, દાદર, માહીમ, જી, આરા, પી, રેલના સ્ટેશન જે મુંખાઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ, ધોરીમંદર, મસીદ મંદર, જોથખળા, અને ખીચ પોમલી, પરેલ, દાદર.

આ દેશો—તરલ મંદર, મચિટ મંદર, એલકીમસ્ટન મંદર, કર-નાથ મંદર, મસીદ મંદર, મળગામ મંદર, પાલવા મંદર, ટાક મંદર

અને ભોરીબંદર છે. બોદી ત્રણ છે. શેટની અને મજમામની અને ત્રી-
જી એલફીનરટન બંદરની. કાલાબામાં વાણુવાલામંદ જગ્યાનાં નામ
દીવાદંડી, યુનેટ એસામલમ અને કાલાબા એપાનર વેટરી પાંડે
ની ધર્મસાળા.

સાહેર, — સિંદુસ્તાનની પશ્ચિમ દીવારાપર એક ટાપુમાં મુખ-
્ય સાહેર આવેલું છે તે એક અગત્યનું બંદર છે અને અંગ્રેજ સર-
કારનું પશ્ચિમ તરફનું મુખ્ય સાહેર છે. મુજબમેટ ૬૦ સં. ૧૧,૬૧ માં
પોર્તુગાલના રાજ્યને ખીજા સાલસ રાજ્યને કન્યાદાનમાં આપ્યો હ-
તો, એ સપાટ મેદાન છે તેની આજુબાજુએ ઉટલાક ઉંચા ડુંગરા
આવેલા છે. એ સપાટ મેદાન ૧૧ મૈલ લાંબુ અને ૩ મૈલ પહોળું છે.
એ એના કોરાયો ૨૦ મૈલ કરતાં વધારે છે. કોટ અને બહારકોટ મળી
મુજબ સાહેરની વસ્તી ૨, ૫૦૦૦૦ માણસની છે. એ વસ્તીમાં થણું ક-
રીને પાણસી, સિંદુ, બાટીઆ, ખોખ વગેરેની છે.

તેમો થણા પૈસાદાર મોટા વેપારી અને લાંબા રૂખીઆના ધ-
ણી છે. લડત બાદ કરતાં અંગરેજ રાજ્યમાં એ મોટામાં મોટું સાહેર
છે. થણું કરી એમાં મુજરાતી અને મરાઠી બાપા બોલાય છે પણ
વેપારને અંશે દુનીઆના જુદા જુદા જાનોમાંથી આવેલા લોકો ઇંગ્રે-
જ સિંદુસ્તાની વગેરે બાપાઓ બોલે છે રંગારા, ચમાર, કંસારા તથા
ખીજા કારીગરો એ બેટમાં પોતાના ડુંગર કરે છે પરંતુ સ્થા કરતાં વ-
ધારે વધે સુતર કાંતવાનો તે કાપડ વણવાનો છે. એ બેટમાં વરાળ
ખંતથી ચાલતાં ૮૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે. તેમાં ૨૫૦૦૦ કરતાં
વધારે માણસની રોજ ચાલે છે ખેતીના કામમાં ડાંગર મુખ્ય છે ખી-
જી પણ ચાલે તથા વનસ્પતી પણ વણી પાડે છે. દરીયાના માણીને વ-
લનાં અટકવી જમીન ઉપર રેલવે બાંધી સાક્ષી કુલ્સા સાથે મુજબ
ના ઉપર બાગને હાલમાં કોડી ત્રીસ છે. બાધી ખધી બાજુએ દરી-
યા આવેલા છે. દુનીયામાં બાધી મોટામાં મોટું બંદરોમાંનું તે એક
બંદર છે. તેમાં વાહણો તે આમણો કાચાપથ રહે છે અને તે દુની-
યાના સુવંશ બાગો તથા આવ જવ કરે છે.

સમાપ્ત.

અમારી દુકાનેથી નિશાળમાં ચાલતી સર્વ પ્રકારની ચો-
પડીઓ તથા પારતી, નાટક મુન્દરાતી, અને ઇંગ્લીશ કો-
લનરી, અરેબીયન નાટકસમાંતી સિન્દ્યાદ ખલાસીની ચ-
ત્રો, અને ઝાબીડીની ચાત્રી વાગેરે ઉપયોગી ચોપડીઓ ર-
કતી કિંમતે વેચાતી ગણાયે. આર જેને જરૂર હોય તેમજ
નીચેના સરનામે લખાયુ. મંચાવતારને દાવદો ચામ તેવાં સગ-
પણથી મોકલવામાં આવશે. તથા પ્રગટ થતાં પુસ્તકો એ
જટલ થઈ વેચી આપયું; જેની હજીજ હોય તેણે પત્ર લ-
ખી વધારે ખુશામી કરવો, જ્યાંજે રાખનારને શોખ ક-
મીજન આપવામાં આવશે.

પાંડે જેસીમ રતનચંદ.
હેઠાણ અચલાનાક કવેરીવાડો.
ભગવાનજી કુંવરજી ભોજક
પુસ્તકો વેચનાર. ૬૭-મુઢા.

આ પુસ્તક વેચનારનાં હેઠાણાં.

મુઢા—પુસ્તક વેચનાર ભગવાનજી કુંવરજીની દુકાનમાં.
ખાંડવી—વોરા ખબરમાં ભોજક ભગવાનજી દુકાનની દુકાનમાં.
કોલકાતી—જ. રેવજી કુંવરજી સ્વક મારતર મલેયો.

